

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СІОУЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНІКАЎ БЕЛАРУСІ І КІРАЎНІЦТВА ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРЫ СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ БССР

№ 25 (620)

Субота, 21 чэрвеня 1947 года.

Цана 50 кап.

За баявую партыйную крытыку

У справе выхавання нашага народа ў духу камунізму марксісцка-ленінскай крытыцы надаецца выключнае значэнне. Яна заклікана наблізаваць савецкіх пісьменнікаў і работнікаў мастацтва на стварэнне высокадзяльных твораў, вартых нашага гераічнага часу, нашага слаўнага савецкага народа. Яна павіна ўмець раскрыць перад чытачом і глядачом сутнасць твора, яго ідэйную, грамадскую вартасць.

У пастанове ЦК ВКП(б) аб часопісах «Звязда» і «Ленінград» сказана: «Сіла савецкай літаратуры, самай перадавой літаратуры ў свеце, састаіць у тым, што яна з'яўляецца літаратурай, у якой няма і не можа быць другіх інтарэсаў, акрамя інтарэсаў народа, інтарэсаў дзяржавы. Задача савецкай літаратуры састаіць у тым, каб дапамагчы дзяржаве правільна выхаванню моладзі, адказаць на яе запатрабаванні, выхаванню новае пакаленне будзёрым, якое верыць у сваю справу, не баіцца перашкод, гатовы перамагчы ўсялякія перашкоды». Інтарэсамі народа, дзяржавы павінен кіравацца савецкі крытык пры ацэнцы любой літаратурнай або мастацкай а'явы. Калі твор дапамагае выхаванню нашага народа ў духу камунізму, выдывае нашы моладзь будзёрай і гатовай перамагчы любыя перашкоды, дык ён заслугоўвае высокай увагі; калі-ж ён расслабляе волю чытача, адводзіць яго ў бок ад актуальных задач сучаснасці, ён заслугоўвае самай адмоўнай ацэнкі.

У сваіх выданых пастановах аб літаратуры і мастацтве большэвіцкая партыя ўказвае на слабасць нашай крытыкі, на яе невысокі ўзровень.

У пастанове ЦК ВКП(б) ад 26 жніўня 1946 г. «Аб рэпертуары драматычных тэатраў і мерах па яго палепшэнню» сказана: «Нездавальняючы стан рэпертуара драматычных тэатраў тлумачыцца таксама адсутнасцю прынцыповай большэвіцкай тэатральнай крытыкі... Асобныя крытыкі кіруюцца ў сваіх ацэнках п'ес і спектакляў не інтарэсам ідэйнага і мастацкага развіцця савецкай драматургіі і тэатральнага мастацтва, г. зн. не інтарэсамі дзяржавы і народа, а інтарэсамі групавымі, сяброўскімі, асабістымі. Публікуемыя артыкулы аб спектаклях часта пішучы мала дасведчанымі ў мастацтве асобамі, дзелавы размовы спятакляў падмяняюцца ў гэтых артыкулах суб'ектыўнымі і адвольнымі ацэнкамі...»

Хаця гэта сказана ў дачыненні да тэатральнай крытыкі, але з поўным правам можа быць аднесена і да літаратурнай крытыкі—настолькі трапіна азначае асноўныя лічы артыкулаў, якія ў нас друкуюцца.

Адсутнасць дзяржаўнага падыходу да ацэнкі літаратурных з'яў, неразумненне таго, што партыя і дзяржава вельмі высока расцэняюць кожны ўданы літаратурны твор, што іх глыбока засмучае няўдача пісьменніка,—характэрна для некаторых крытыкаў.

Змагаючы за высокую ідэйнасць літаратурнага твора з'яўляецца асноўнай задачай марксісцка-ленінскай крытыкі.

«Ленінізм, — гаворыць тав. Жданав у сваім дакладзе аб часопісах «Звязда» і «Ленінград»,—зыходзіць з таго, што наша літаратура не можа быць апалітычнай, не можа ўзяцца за сябе «мастацтва для мастацтва», а заклікана здзяйсняць важную перадавую ролю ў грамадскім жыцці. Крытык абавязаны ўсяляк папярэджаць творы высокай ідэй і вялікай жыццёвай сілы, арментаваць на іх чытача і глядача, таксама ён павінен выкрываць творы апалітычныя, бездзейныя, якія не маюць нічога агульнага з жыццём.

А між тым, некаторыя беларускія крытыкі занябалі важнейшае ўказанне нашай партыі.

Толькі гэтым можна вытлумачыць той факт, што крытыкі абыйшлі маўчаннем няправільныя адносіны некаторых беларускіх тэатраў да актуальнай п'есы К. Сіманавы «Рускае пытанне». Тэатр імя Янкі Купалы зусім не ўключыў гэту п'есу ў свой рэпертуар, а тэатр імя Якуба Коласа хоць і ўключыў, але не змог мастацка выявіць сутнасць твора.

У справе ацэнкі сучасных твораў нашай літаратуры і мастацтва ў крытыкаў вельмі часта пануе шаблон. Слова «выдатны», «глыбока-мастацкі», «гуманістычны» так і сыплюцца на твор з некаторых артыкулаў. Але за гэтымі агульнымі паняццямі часамі няма ніякага рэальнага зместу, бо яны ўжываюцца ў дачыненні да розных і па ідэйнай глыбіні і па мастацкіх якасцях твораў. Некаторыя з нашых крытыкаў залішне ліберальна падыходзяць да мастацка-непераканаўчых твораў, да пагрэзнасцяў у образах, стылі, мове. Але вядома, што дрэннае веданне роднай мовы, адсутнасць выразнасці ў образах, нехайнасць у стылі часам прыводзяць да таго, што губляць не дрэнную залому пісьменніка, а яго правільныя намеры.

Таму барацьба за высокую ідэйнасць і мастацкую поўнацінасць твора з'яўляецца адной з асноўнейшых задач марксісцка-ленінскай крытыкі.

Асабліва грубымі з'яўляюцца памылкі асобных беларускіх крытыкаў у ацэнцы літаратурнай спадчыны. Занядаўшы ўказанне Леніна аб тым, што ў кожнай нацыі ёсць дзве нацыі і ў кожнай нацыянальнай культуры ёсць дзве культуры, яны спрабавалі прадставіць усё развіццё беларускай дакстрычнай літаратуры як суцэльную шыню, класавую-аднародную і аднолькавую. Таму яны не бачылі розніцы паміж патрыятызмам Дуіна-Марцінкевіча і Янкі Купалы, Баршчэўскага і Якуба Коласа. «Патрыятызм», «гуманізм», «народнасць» рабілі ў іх надкласавымі паняццямі, аднолькава прыгоднымі для ацэнкі пісьменніка розных эпох і кірункаў. Такія погляды мелі месца ў работах М. Ларчанкі і ў «Праграмах па беларускай літаратуры для сярэдняй школы» 1946 года. Маюць яны месца і ў некаторых пазнейшых артыкулах. Напрыклад, у сувязі з трыццацігадовай з дня смерці Максіма Багдановіча, якая выдана адзначалася, хто-ніхто з крытыкаў імкнуўся прадставіць гэтага выдатнага прагрэсіўнага паэта, які, ідучы па шляху Купалы і Коласа, часамі памыляўся, як сямдзяціма і закончанага рэвалюцыянера, перырырмага і адкрытага змагаў супроць царызма. Пры гэтым ігнаравалі ідэйны хістанні паэта і яго зрыны ў бок рэакцыйнага сымвалізма. Гэтыя крытыкі забыліся на ўказанне таварыша Сталіна аб тым, што гісторыю нельга ні пагаршаць, ні палепшаць.

Задачы, якія ставяць перад марксісцка-ленінскай крытыкай,—адказныя і складаныя.

Узвіцце палітычнай бяздольнасці, прынцыповасці, павышэнне патрабавальнасці да твораў літаратуры і мастацтва павіна стаць галоўным у іх далейшай дзейнасці.

Ва ўсёй сваёй рабоце яны павіны кіравацца інтарэсамі народа, дзяржавы.

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі

НОВАЯ СІМФОНІЯ

Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя прынесла свабоднае жыццё працоўным нашай краіны. Савецкія народы пад кіраўніцтвам партыі і Вялікага Сталіна вось ужо трыццаць год упэўнена ідуць ад перамогі да перамогі. Вялікая бітва супроць нямецкага фашызма за свабоду і незалежнасць нашай Радзімы закончылася нашай перамогай. Свабодалюбівыя народы свету з горадасцю і упэўненасцю глядзяць на Савецкі Саюз, як на краіну, якая ажыццяўляе перадавыя ідэі чалавечтва, ідэі ўсеагульнага міру і сацыяльнай справядлівасці. Тэма 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі—чудоўная тэма для савецкага пісьменніка, мастака, кампазітара. У ёй і веліч нашых дзён, і ўрачыстасць народа-пераможцы, і цвёрдая упэўненасць у яшчэ больш чудоўнай будучыні.

Мне хацелася ў меру сваіх сіл і магчымасцей адлюстраваць гэтыя думкі ў музычных образах май 2-й сімфоніі і прынесці гэты сціплы дар майёй Вялікай Радзіме ў дзень яе слаўнага трыццацігоддзя. 2-я сімфонія напісана ў пачатку гэтага года. Яна складаецца з чатырох частак. Першая частка напісана ў форме санатнага алегра, другая—вальс, трэцяя—у форме скерца, чацвёртая—у форме трымурфальнага святотчнага марша. У гэтай сімфоніі, як і ў некаторых другіх маіх буйных сімфанічных і камерных творах, выкарыстана беларуская народная песня ў якасці тэматычнага матэрыялу. Мне хацелася, каб сімфонія па гучанню і музычных думках была вытрыманая ў светлых аптымістычных тонах. Наколькі мне гэта ўдалося—будзе меркаваць грамадзкасць.

Кампазітар П. ПАДКАВЫРАЎ.

У Беларускай Дзяржаўнай філармоніі

Да 30-годдзя савецкай улады заслужаным дзеям мастацтва БССР кампазітар В. Залатарав піша кантату на тэксце Анастасіі Астрэйкі. Кантата будзе выконвацца хорам, сімфанічным аркестрам, беларускім народным аркестрам, дзіцячым хорам і дзюма салістамі філармоніі.

28 чэрвеня Беларускай Дзяржаўнай філармонія наладжвае вялікі канцэрт, прысвечаны 5-ай гадавіне з дня смерці Янкі Купалы. У праграме канцэрта—кантата «Патрыятызм» А. Багатырова на тэксце Янкі Купалы, урыўкі з драматычных твораў паэта, песні і раманы беларускіх кампазітараў па словы Янкі Купалы, фрагменты з оперы «Машэка» Р. Пукста па матывах паэмы «Магіла льва», урыўкі з паэм і вершамі народнага паэта.

У канцэрте прымуць удзел народная артыстка СССР і БССР Л. Александрэфская, народная артыстка БССР І. Валюцін і Р. Млюда, заслужаная артыстка БССР С. Станюта, хор і аркестр Беларускай Дзяржаўнай філармоніі і іншыя.

На здымку: маладыя пісьменнікі—удзельнікі схода савецкіх пісьменнікаў Беларусі (злева направа)—В. Каратышэўскі (Пінск), М. Хрысціч (Брэст), М. Гарулёў і М. Ткачоў (Магілёў), І. Шамякін (Гомель), А. Бажко і Р. Сабаленка (Баранавічы) і А. Яблонскі (Маладзечна). Фота Г. Бугаевіч.

Нарада з маладымі пісьменнікамі перыферыі

Адбылася нарада маладых пісьменнікаў перыферыі—удзельнікаў агульна-рэспубліканскага сходу пісьменнікаў Беларусі. Адрываючы нараду, Міхась Лынькоў спеціў увагу прысутных на іх далейшай творчай актывізацыі, на глыбейшым вывучэнні жыцця, на разгортванні літаратурнага руху.

Першым узяў слова малады празаік Іван Ш. Шынін (Гомельская вобласць).

— У мінулым годзе, — гаворыць ён, — пры абласной газеце было арганізавана літаратурнае аб'яднанне. Але яно не здалося належным чынам разгарнуць сваю работу. У выніку—літаратурныя «старонкі» цнер у газеце не друкуюцца, новыя творы не абмяркоўваюцца.

І. Шамякін узнімае пытанне аб наладжанні больш сталай творчай дапамогі маладым пісьменнікам, якія жывуць і працуюць на перыферыі.

Пра работу літаратурнага аб'яднання пры магілёўскай абласной газеце гаворыць

М. Гарулёў. Ён зазначаў, што маладыя і пачынаючы пісьменнікі ўпарта працуюць над новымі творами. М. Ткачоў піша апошні аб партызанскай барацьбе ў тылу ворага. На такую-ж тэму напісаў свае ўспаміны т. Дзярабін. Над новымі вершамі працуюць т. т. Пясін, Гільбург і другія. Сістэматычна наладжваюцца ў горадзе літаратурныя вечары, а пры абласной газеце—«чацвёрты», на якіх абмяркоўваюцца новыя творы маладых аўтараў і чытаюцца даклады па пытаннях марксісцка-ленінскай тэорыі і тэорыі літаратуры. Да 30-годдзя савецкай улады ўдзельнікі літаратурнага аб'яднання рыхтуюць да друку альманах.

Пра работу літаратурнага аб'яднання пры пінскай абласной газеце расказаў т. Каратышэўскі.

— Літаб'яднанне,—зазначаў ён,—створана ў нас па ініцыятыве абкома партыі. Але рэдакцыя абласной газеты не дапамагае нам і не трымае ў намі творчай сувязі.

Адзіным творчым стымулам для нас «в»вілася канферэнцыя маладых пісьменнікаў заходніх абласцей рэспублікі. Мы просім Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі аказаць дапамогу ў арганізацыйнай і творчай рабоце літаб'яднання. Трэба дамагчыся таго, каб рэдакцыя абласных газет адчуваці, што яны адказваюць за работу літаб'яднання.

Аб творчых планах і аб рабоце маладых пісьменнікаў у раёнах і абласцях рэспублікі гаварылі ў сваіх выступленнях т. т. Хрысціч (Брэст), Сабаленка (Баранавічы), Ткачоў (Магілёў), Рабковіч і Кавалёў (Гомель), Яблонскі (Маладзечна).

У рабоце нарады прынялі ўдзел Калдарэ Крапіва, Пятро Глебка, Максім Танк.

У заключныя выступіў Міхась Лынькоў. Ён адзначыў, што Праўленне Саюза савецкіх пісьменнікаў Беларусі ўлічыць усе патрабаванні літаратурнай моладзі, якая працуе ў абласцях, і аказае літаратурным аб'яднанням неабходную дапамогу.

Абмеркаванне новай паэмы А. Бялёвіча

Паэтычная секцыя абмеркавала новую паэму Антона Бялёвіча «Суседзі», якая паказвае пасляваеннае жыццё вёскі, барацьбу калгаснікаў за высокі ўраджай, новую ўзаемаадносіны паміж людзьмі.

У сваіх выступленнях Пімен Панчанка і Анатоль Вялюгін гаварылі аб тым, што паэма напісана на актуальную тэму сённяшняга жыцця і што яна сведчыць аб росце паэта. У эпісе паэтычнага майстэрства паэма «Суседзі» стаць вышэй за папярэднюю паэму аўтара—«Сям'я».

Адзначаючы тое становішча, што мае новы твор А. Бялёвіча, Максім Лужанін

звартае увагу аўтара і на такі факт, што ў паэме адсутнічаюць характары людзей. Аб значных недахопах, якія ёсць у новай творы А. Бялёвіча, гаварылі К. Кірэнка, Р. Ніхай і У. Шахавец.

На думку К. Кірэнка праблема ўзаемнай дапамогі перадавога калгаса адстаючыму ў паэме не вырашана.

Р. Ніхай у сваім выступленні адзначае, што асобныя карціны, паказаныя ў паэме, супярэчаць жыццёвай праўдзе. Так у адстаючым калгасе сеюць лён не на той глебе, на якой ён можа вырасці. Атрымоўваюцца, што калгаснікі не разумюць справы, якую робяць.

— Я лічу, — зазначаў П. Глебка,—што ў творчасці А. Бялёвіча паэма «Суседзі» — самы лепшы твор. У ёй адчуваецца больш сталы голас аўтара. Добра намаляваны старшынца калгаса Батоўкін. Яго думкі, учыні і паводзіны дапамагаюць раскрыць вобраз сапраўднага кіраўніка калгаса. З лірызмам пададзена паэзія працы калгаснікаў. На маю думку, паэма з'яўляецца дасягненнем Беларускай паэзіі апошніх год.

Адрэча гэтага, па паэтычнай секцыі бмал разгледжаныя пытанні аб удзеле паэта ў рэдакцыйнай першай аб Мінску і аб пераключэнні ў справы, якую робяць.

Шэфства опернага тэатра над калгасамі

У красавіку гэтага года Беларускай Дзяржаўнай тэатр оперы і балета ўзяў шэфства над Лагойскім раёнам, Мінскай вобласці.

У перыяд веснавай сяўбы бригады артыстаў наведвалі раённыя цэнтры і калгасы Астрашчыцкага, Бясядскага, Калачэўскага, Янушкаўскага і Слабадскага сельсаветаў. Бригады далі звыш 10 канцэртаў і абслужылі каля 3000 чалавек. Артысты зрабілі некалькі дакладаў і праявілі гутаркі пра рашэнні Лютаўскага Пленума ЦК ВКП(б) і пра Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР аб наданні годнасці Героя Сацыялістычнай Працы і ўзнагародзе ордэнамі і медалямі работнікаў сельскай гаспадаркі.

Работнікі тэатра накіравалі шмат мастацкай і палітычнай літаратуры ў абласці тэкі Бясядскага, Калачэўскага і Янушкаўскага сельсаветаў.

Артысты дапамагі мастацкай самадзейнасці Лагойскага Дома культуры.

Цяпер тэатр рыхтуе новую паездку бригады, якая прабудзе больш доўгі час і правядзе сярэд калгаснікаў агітацыйна-прапагандысцкую працу па растлумачэнню рашэнняў XIV Пленума ЦК ВКП(б) Беларусі: «Аб стане і мерах палепшэння партыйна-арганізацыйнай і партыйна-палітычнай работы ў арганізацыях КП(б) Беларусі», «Аб мерапрыемствах па завяршэнню ў 1947 годзе будаўніцтва дамоў для сельскага насельніцтва, якое пражывае ў зямлянках» і «Аб ходзе веснавай сяўбы, узніцці параў і задачах па падрыхтоўцы і правядзенню ўборкі ўраджаю і нарыхтоўках сельска-гаспадарчых прадуктаў ў 1947 годзе». Пасля гутарак і дакладаў будуць дадзены канцэрты.

Брыгада падрыхтавала для гурткаў мастацкай самадзейнасці новы рэпертуар.

Па Савецкай Беларусі

Выстаўка літаратуры аб жыцці і дзейнасці Леніна і Сталіна

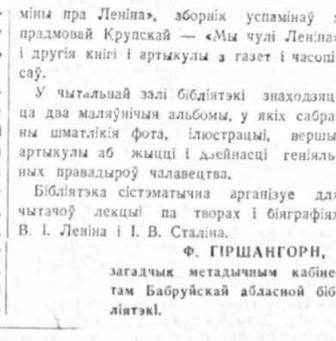
Бабруйская абласная бібліятэка арганізавала выстаўку літаратуры ў дапамогу вывучэнню жыцця і дзейнасці В. І. Леніна і І. В. Сталіна.

На выстаўцы прадставлены апошнія выданні біяграфіі правадзю, «Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», творы В. І. Леніна і І. В. Сталіна, кніга тав. І. В. Сталіна «Аб Леніне», успаміны Н. Крупскай «Як Ленін працаваў над Марксам» і «Ленін—рэдактар і арганізатар партыйнага друку», Д. І. і М. І. Ульянавых — «Аб Леніне», паэма Г. Леанідзе «Сталін», работы— І. Смірнова «Ленін аб культуры», праф. М. Іаўчука «Ленінізм і перадавая руская культура XIX века», Н. Сямашкі—«Успаміны пра Леніна», зборнік успамінаў з прадамовай Крупскай — «Мы чулі Леніна» і другія кнігі і артыкулы з газет і часопісаў.

У чытальнай залі бібліятэкі знаходзяцца два малюнікі альбомы, у якіх сабраны шматлікія фота, ілюстрацыі, вершы, артыкулы аб жыцці і дзейнасці геніяльнага аўтара чалавечтва.

Бібліятэка сістэматычна арганізуе для чытачоў лекцыі па творах і біяграфіях В. І. Леніна і І. В. Сталіна.

Ф. ПІРШАНОРГ, загадчык метадычнага кабінета Бабруйскай абласной бібліятэкі.

Пінская музычная школа. Вучаніца 1-га класа Святлана Пасікава здымае вадкі на класу скрыпкі.

Выяздныя спектаклі Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра

Калектыў Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра за апошні час зрабіў выязды ў некаторыя раённыя цэнтры і калгасы.

Насельніцтву гарадскога пасёлка Бялынічы калектыў тэатра паказаў два спектаклі: «Васа Жалызна» М. Горкага і «Рускае пытанне» К. Сіманавы.

З поспехам вярнулі спектаклі «Позінае дзяцянне» А. Астроўскага і «Старыя сябры» Л. Малюгіна ў Шклове. Іх прагледзілі рабочыя фабрыкі «Спартак» і насельніцтва раённага цэнтра.

Найдаўня калектыў тэатра выязджаў у калгас «Комітэрн», Магілёўскага раёна. На сцэне калгаснага клуба была пастанавлена п'еса «Рускае пытанне». Спектакль выклікаў вялікую цікавасць у калгаснікаў.

Прадуследжаны таксама выяздныя спектаклі ў Быхаўскі, Крыжаўскі, Цэрніцкі і Ішнянскі раёны. Калектыў тэатра зробіць рад выступленняў перад працоўнымі Калмавіцкай выбарчай акругі, якія рыхтуюцца аараз да выбараў дэпутатаў у Вярхоўны Савет СССР.

М. ТКАЧОЎ.

Дыяфілім «Савецкая Беларусь»

Маскоўская студыя «Кіно-дыяфілім» закончыла вытворчасць кіноленты для аласкопа «Савецкая Беларусь». У ленте 66 кадраў. Яны даюць наважнае ўраўненне аб прыродзе, выхаванні, прамысловасці, навуцы і мастацтве Беларускай ССР. Лента знайдзе а буйнейшымі прамысловымі

цэнтрамі рэспублікі: Мінскам, Гомелем, Віцебскам і інш.

Кінолента «Савецкая Беларусь» мркуецца быць для школьнікаў сярэдніх класаў у дапамогу вывучэння гісторыі СССР. Вялікая партыя дыяфіліма накіроўваецца ў школы Беларусі.

Весткі з Пінска

Гэтымі днямі адбыўся справадачны канцэрт вучняў Пінскай музычнай школы. У канцэрте ўдзельнічалі вучні фортапіяна, струйнай кафедры і кафедры народна-інструментальнай.

Асабліва вызначыліся сваім выкананнем Люда Абрамкіна, Тамара Марэнкава, Валя Тарасенка, Ларыса Фраўлава, Нона Пракапенка (клас педагога Немерэя), Фелікс

Берштэйні і Святлана Пасікава (клас педагога Соркіна), Ларыса Тарарай (клас педагога Галіна).

Спектаклем «Рускае пытанне» К. Сіманавы пачаўся ў Пінску гастролі Баранавіцкага абласнога драматычнага тэатра. Гледачы цёпла еуетралі гэты спектакль.

Р. МЕЛЯХ.

У РОЛІ РЭГІСТРАТАРАЎ

Я. ГЕРЦОВІЧ

У нашым друку ўжо адзначалася, што пра некаторыя агульныя палесшанні часопіса «Полымя» ў ім да апошняга часу найбольш марудна перабуваўца аддзел крытыкі, літаратуразнаўства і бібліяграфіі. Апошнія тры нумары часопіса «Полымя» (№№ 1, 2, 3 за 1947 год) даводзяць у гэтай пераканальнасці, што гэта сапраўды так.

Гаварыць пра адставанне нашай літаратурнай крытыкі даўно стада свайго роду традыцыя. Можна сказаць нават больш: літаратурная грамадскасць ужо прызычалася да гэтых разоў і не заўсёды адмаўляецца, чаго сапраўды не хапае ў крытыцы і ў што неабходна зрабіць, каб выправіць становішча. Нам здаецца, што разгляда матэрыялаў, якія ў часопісе «Полымя» прысвечаныя як асобным творам, так і праблемам развіцця літаратуры цалкам, у нейкай меры дапаможа нам высветліць і сапраўднае становішча нашай крытыкі і шляхі яе перабудовы ў адпаведнасці з указаннямі ЦК ВКП(б) на п'ятыя ідэалагічныя работы.

Пасля пастановы ЦК ВКП(б) на п'ятыя ідэалагічныя работы, крытыка, літаратуразнаўства і бібліяграфія засталі ў часопісе «Полымя» значна большае месца, чым раней. У пачатковых выпадках рэдакцыя ў артыкулах, якія аублікавала, пачала больш моцна і прынцыпова крытыкаваць рознастворныя прыклады літаратурнага браку і яго прычыны. Шкада толькі, што гэта не ўсёды робіцца досыць паслядоўна.

У студэнцкай кніжцы часопіса К. Леановіч у сваім артыкуле робіць спробу разабраць зборнік вершаў Л. Токарава «У паходзе». Аўтар рэцензіі, а разам з ім і рэдакцыя, крытыкуюць маладога паэта з чыста фармальнага пазіцыі. Тут і абвінавачванне ў тым, што Л. Токараў «пашоў па гэтай пазіцыі дарогу» і пашоў ў «абстрактнай дэкарацыйнасці», у адсутнасці лірычных адступленняў, у слабасці вобразнай сістэмы, у стаўцы на знешні каларыт і эфект. Калі-б рэдакцыя хацела сказаць аўтару зборніка ўсю праўду, размова ішла-б не пра «лірычны адступленні», а пра тое, што вершы Л. Токарава дрэнна напісаны. На самай справе, каму патрэбны такія радкі, якія Токараў выдае за адлюстраванне ўнутранага свету савецкага салдата:

«Ложим под немоб прусским
В проклятой стороне.
Проможди и не сетуем
На тяготы судьбы,
Ложим вдовое, беседем
Про дождик, про грибы,
Как возвратись на Припятъ,
Принято с земляком
При встрече будет выпить
И закусьте грибок».

Гэта па меншай меры апажашчэнне тых высокіх ідэалаў, якімі жыла ўся наша армія ў гады Айчынай вайны, карыкатура на савецкіх воінаў, якія біліся з ворагам на смерць за свабоду Радзімы, за вызваленне ўсіх народаў ад фашыскага прыгнёту, а не для таго толькі, каб можна было бдз пераходзіць «выпіць і закусьце грибок». Такім чынам, можна зрабіць першы вывад: крытыкам, што выступаюць у часопісе «Полымя» не заўсёды хапае паслядоўнасці і прынцыповасці ў ацэнцы літаратурных твораў.

Выключэнне складаюць артыкулы: У. Карпава—«У палескай глушы» і «У глыбі Палесся» Янкі Коласа і А. Вялюгіна—«Вершы Нінкі Тарас» («Полымя» №2). У першым выпадку крытык грунтоўна, з добрым веданнем справы разглядае цэлы этап у творчасці выдатнага майстра слова народнага паэта рэспублікі Якуба Коласа. Артыкул А. Вялюгіна пра вершы Нінкі Тарас падае шчырае аўтару, уважлівым і чутлівым падыходам да прадстаўніка таленавітай літаратурнай моладзі.

Больш за ўсё прарочанні выклікае артыкул Янкі Шахаўскага «Беларуская пазіцыя ў 1946 годзе». Крытык абмежавваецца тым, што называе найбольш характэрнай з яго пункту погляду тэматычнага комплексу, пад якія можна падагнаць усе творы беларускай пазіцыі мінулага года. Восем яны, гэты комплекс: Айчыная вайна, партызанская барацьба, аднаўленне народнай гаспадаркі. Аўтар не ўбачыў галоўнага: у 1946 годзе наша беларуская пазіцыя перажывала пэўны пералом. Пазіцыя не магла развівацца далей, распрацоўваючы выключна адну толькі тэму вайны. Савецкі народ прыступіў да вырашэння новых гістарычных задач мірнага будаўніцтва. Асноўны вынік мінулага года для пазіцыі зводзіцца да таго, што, не гледзячы на паспяхоўныя поспехі, цалкам яна яшчэ даўрэка не пераадыдалася ў адпаведнасці з задачамі, якія паставіла партыя перад літаратурай у пасляваенны перыяд.

Больш куды больш карысна скажаць імяна пра гэта. Тэма вайны яшчэ даўга будзе хваляваць нашых пісьменнікаў і паэтаў. Гэта зусім заканамерна. Але і сама гэта тэма, калі пісьменнікі атрымалі час і магчымасці для асэнсавання і абгульнення ўсяго, што перажыта народам у час вайны, павінна цяпер вырастаць па іншаму. Прайшоў час, калі можна было абмяжоўвацца адной толькі эмпірычнай замалёўкай баявых эпізодаў, адным толькі апісаннем батальных сцен. 1946 год, на жаль, не прынес нічога істотна новага ў распрацоўцы пэўнай вайнавай тэматыкі.

У новых умовах цэнтральнай задачай усеі ідэалагічнай работы з'яўляецца развіццё грамадскай сацыялістычнай свядомасці савецкіх людзей, умацаванне маральна-палітычнага адзінства народа. У святле гэтай задачы, паставленай у пастанове ЦК ВКП(б) і ў далейшых таварыш Жданова пра часопіс «Звязда»

«Ленінград» даводзіцца прызнаць, што наша літаратура, у тым дачу і пазіцыя, яшчэ недастаткова распрацоўвае тэматыку новай пазіцыі, яшчэ мала паказвае гераічную працу савецкага далавека. Я. Шахаўскаму трэба было сказаць пра тое, што сучасная тэматыка яшчэ не заняла свайго месца ў творчасці нашых майстроў слова.

Невядома, для чаго Я. Шахаўскі падводзіць новую творы нашых паэтаў пад старое разуменне філасофскай лірыкі. Можна толькі дагадвацца, што гэта зроблена крытыкам, каб як-небудзь апраўдаць празмернае захапленне многіх паэтаў так званымі «вечнымі тэмамі». Крытык сцвярджае, што «У самім факце творчых пошукаў лепшых паэтаў у гэтым жанры, калі хочаце, — аднака часу. У гэтых пошуках выяўляецца ўсведамленне неабходнасці паглыблення зместу пазіі, выяўлення ў ёй характэрных рыс савецкага чалавека».

У якасці доказу крытык ссылаецца на вершы А. Куляшова «Дом», «Балада пра вока», «Карадзаш», «На полі бою». У другім месцы мы чытаем, што дадатнае ў жанры філасофскай лірыкі—гэта «магчымасць стварэння вершы значнай пазнавальнай каштоўнасці». Няўжо толькі ў жанры так званай «філасофскай» лірыкі ёсць магчымасць паглыбляць змест пазіі, павялічваць яе пазнавальную каштоўнасць? А ў астатніх «жанрах» можна практыкавацца ў аддзячэнні, адарванні ад жывой рэчаіснасці пустышках, у якіх могуць адсутнічаць і думка і змест?

Нельга згадзіцца і з тым, быццам у названых вершах А. Куляшова ўдалося выявіць «творчы дух савецкага народа, нафа аднаўлення». Нам здаецца, што і сам паэт на гэта не прыдаваў. Самі па сабе цікавыя па эстэтыцы і выкананню вершы А. Куляшова, аублікаваныя ў газеце «ЛіМ» № 40 за 1946 г., не маюць патрэбы ў тым, каб ім прысвечалася тое, чаго ў іх няма.

Я. Шахаўскі вылучае ў асобную катэгорыю вершы, у якіх «на першы план выступае думка». Літаральна так сказаў пра вершы М. Танка «Гэта было вясной», «Калыханка», «Дарога». Гэта так-ж спроба даказаць, што могуць быць вершы, дзе ёсць якая-небудзь думка і творы, для якіх няўясняць арыгінальнай думкі не абавязкова. Калі развіцца далей гэтую канцэпцыю, то атрымаецца, што маюць права на існаванне творы, у якіх адсутнічаюць глыбокія ідэі, якія адарваны ад палітычнай ідэалогіі грамадства. Такая думка крытыка вынікае з неразумення «самой сутнасці новых задач літаратуры, які магутага сродку камуністычнага выхавання народных мас. У артыкуле ёсць і іншыя недахопы. Іх даволі шмат. Тут і няправільная трактовка праблем пазіцыі, калі захапленне баладнымі ўмоўнасцямі выдзяляе за нейкае новае слова ў пазіі, і разважанні «пра метамарфозы жыцця».

Такім чынам, мы падыйшлі да вызначэння другога недахопу многіх крытыкаў, які выдзяляюць у боані аб наўменні скажаць новае слова.

У свой час В. Маякоўскі пісаў, што нам патрэбны паэты «хорашыя і разныя». Нам здаецца, што ў абсалютнай большасці выпадкаў крытыкі дрэнна робяць, што, разглядаючы той ці іншы твор, які прывіла, абмяжоўваюцца пераказам яго зместу і зусім адкідаюць усе пытанні, звязаныя з формай. Партыя патрабуе ад літаратуры высокай ідэянасці пры вялікім узроўні майстэрства. Адзінства формы і зместу ў літаратуры—надзвычай жыццёва неабходнасць. Можна папракнуць часопіс «Полымя» (і не толькі «Полымя») у ігнараванні пытанні мастацкай формы. Вы не сустранеце ў часопісе «Полымя» артыкулаў, скажам, пра асаблівае пазіцыянальнае пісьма А. Куляшова, М. Танка, П. Панчанкі, пра стыль і мову лепшых празаікаў. Можна бясхотна гаварыць пра творчую вучобу маладых пісьменніцкай кадраў. Але трэба-ж паказаць людзям, на якіх узорах вучыцца. Гэта патрэбна для таго, каб наша моладзь магла засвоіць вопыт больш сталых майстроў. Паэты «хорашыя і разныя» будуць у нас, калі кожны пачне гаварыць сваім уласным голасам, выпрацуе свой уласны творчы метад. Можна цалкам прыняць усе заўвагі, якія робіць К. Губарвіч у сваім артыкуле «Пазіцыя маладых» («Полымя» № 1, 1947 год). Мы не супроць такіх артыкулаў-аглядаў. Але алоўжываць ім не трэба. Куды больш карысна было, калі-б крытыка разглядала творчасць маладых паэтаў і пісьменнікаў не толькі ў сувязі з аглядамі на пэўную тэму. Ёсць шчыльная патрэба, каб у часопісах больш адводзілася месца бібліяграфіі, разгляду кніжных навінак, і каб рабілася гэта на высокім узроўні.

Адна са слабасцей нашай літаратурнай крытыкі—гэта наўменне ўзняцца да вялікіх абгульненняў, ставяць новыя задачы перад пісьменнікамі, загады аўважыць парасткі новага і ўсяляк падтрымліваць іх развіццё. Справа не толькі ў тым, што крытыкі, якія выступаюць у часопісе «Полымя» і іншых перыядычных выданнях, авычэйна заўважваюць асобныя літаратурныя ачы, бадай, паней за ўсіх. Горш

за ўсё, што крытыка не дапамагае прадухліць узнікненне асобных недахопаў і памылак і, такім чынам, дае ім разрасціся. Ёсць у часопісе «Полымя» яшчэ адна буйная памылка прынцыповага характару. Рэдакцыя задалася добрай мэтай даць чытачу матэрыялы пра біяграфіі выдатных дзеячоў беларускай літаратуры. У лютаўскай і сакавіцкай кніжках часопіса аублікаваны біяграфіі Янкі Купалы і В. Душіна-Марчышкі. Біяграфіі Янкі Купалы пададзена так, што ўмята не атрымлівае ніякага ўяўлення пра фарманне яго, як выдатнага пэсіяра. Увесь артыкул складаецца з чыста анкетных дат і агульнавядомых фактаў. Нельга ўявіць з яго як, калі і пры якіх акалічэннях у Купалы нарадзіліся задумы яго лепшых твораў, які ўплыў мела на паэта асроддзе, у якім ён жыў.

Было-б куды лепш, калі-б у артыкуле гаварылася, як Янка Купала паступова і паслядоўна ўспрымаў больш-менш ідэалогію, як наша партыя і савецкая ўлада дапамагалі яму ва ўсю сілу разгарнуць свой магутны талент. Без гэтага нельга ўявіць навуковай біяграфіі такіх людзей, як Янка Купала. У артыкуле пра Душіна-Марчышкі ёсць разрыў паміж фактамі асабістага жыцця і творчай біяграфіяй.

Гісторыя літаратуры, як вядома, не церпіць фальшы, лагіроўкі. Калі Я. Мазалькоў у часопісе «Полымя» № 3 піша пра Кузьму Чорнага так, быццам стварае развіццё пісьменніка ішло прасталінейна і гладка, без унутраных канфіктаў, без пошукаў жыццёвай і мастацкай праўды—гэта ў лепшым выпадку скажае дарагі ўсім нам вобраз пісьменніка. Кузьма Чорны прайшоў складаны шлях творчага развіцця, і тое, што паслядоўна пошукаў пісьменнік цвёрда стаў на пазіцыі сацыялістычнага рэалізму, толькі даказвае, што мастак быў шчырным і сумленным. Дык навошта змаваць яго памылкі, навошта скажаць сапраўднасць? Ці не крысця тут яшчэ адна хіба нашай крытыкі, якая яшчэ не навуковым вырашце складаны творчы праблемы і вярэдка скатавэнца да спраччэнства?

Дрэна, што ў часопісе «Полымя» ў раздзеле крытыкі, бібліяграфіі, літаратуразнаўства выступае абмежаваная кола аўтараў. У трох нумарах тройчы адна за адным выступае з вялікімі артыкуламі Янка Шахаўскі. Вядома, што ўсе тры артыкулы не маглі не нарадзіцца ў спешцы, і, магчыма, у гэтым адна з прычын іх слабасці. Трэба больш смела выхоўваць новыя кадры крытыкаў, не баяцца, што ў асобных людзей няма на гэта спецыяльнае «дыпломнае» і «ваншэ».

Чаго яшчэ нехапае нашай літаратурнай крытыцы? На нашу думку, трэба, каб крытыкі больш дружылі з крытыкай і самакрытыкай, больш сур'ёзна расценьвалі свае сціплыя дасягненні і не баяліся прызнавацца ў памылках, адкрыта перад тварам усеі грамадскасці выпраўлялі дашушчаныя недахопы. Без гэтага не можа быць поспеху ў галоўным—у ідэйным і творчым роеце.

М. КАЦАР

Аднаўленне і будаўніцтва сёл і гарадоў Беларусі патрабуе ад нашага народа — рабочых, калгаснікаў і інтэлігенцыі найвялікшага напружання фізічных і разумовых сіл. Пачэсная роля ў гэтай справе належыць работнікам мастацтва—архітэктарам, скульптарам і мастакам. На іх ляжыць задача кіраўніцтва гэтай работай. Стварэння навага гарады і сёлы павінны быць прыдатнымі для жыцця, каб у іх было добра працаваць і адпачываць; яны павінны быць чыстымі, светлымі, сучаснымі, прыгожымі, радыцавае нашае вока. Побач з гэтым аблічча нашых гарадоў, сёл і будынкаў, якія вырастаюць у іх, павінна садзейнічаць выхаванню нашага народа ў духу адданасці справе Леніна—Сталіна, у духу патрыятызма і гераізма. Задача гэтая можа быць вырашана з поспехам у тым выпадку, калі аднаўленне і будаўніцтва будзе праходзіць пры дапамозе сінтэза архітэктуры, жывапісу і скульптуры. На жаль, дапаены вопыт, калі мастакі і скульптары разам з архітэктарамі ўдзельнічалі ў будаўніцтве Дома Урада і Дома Чырвонай Арміі, забыты. Мастакі і скульптары прымаюць слабы ўдзел у будаўніцтве гарадоў, за выключэннем выпадковага выканання работ і прысутнасці ў якасці гасцей на архітэктурных саветах. Такага становішча нельга цярпець у далейшым. Неабходна, каб над распрацоўкай праектаў галоўных будынкаў, вуліц і плошчаў разам з архітэктарамі працавалі мастакі і скульптары, больш таго, каб яны практычна ўдзельнічалі ў арганізацыі вуліц, плошчаў і асобных раёнаў горада. Вопыт сінтэтычнага будаўніцтва гарадоў у нас у Савецкім Саюзе досыць вялікі. Лепшыя вуліцы і плошчы Ленінграда створаны на аснове сінтэза архітэктуры і скульптуры. Так, над абарамленнем плошчы перад Казанскім саборам працаваў архітэктар Варанікін, скульптар Арлоўскі, які стварыў помнік Кутузаўу і Баркляюда-Толлі і скульптар Мартас, а над будаўніцтвам Адміралцейства працавалі архітэктар Захарав і скульптары Шчэдрын і Церёбец.

У наш час вопыт сінтэтычнага будаўніцтва быў выкарыстаны ў будаўніцтве многіх станцый Маскоўскага метра, на

у нашым рэспубліканскім друку шырока адзначалася трыццацігоддзе з дня смерці вядомага беларускага паэта Максіма Багдановіча. Гэта зусім заканамерна. Савецкая культура барэ ў спадчыну лепшыя традыцыі мінулага. Людзі эпохі сацыялізма свядома ўспрымаюць усё лепшае, чым багата гісторыя культуры.

Ленін і Сталін заўсёды ўказвалі нам, як важна, успамінаючы людзей мінулага, не ўпадаць у пераўвядчэння, «юбілейныя» ацэнкі. Ленін і Сталін рашуча адмажываліся ад ліберальна-народніцкіх традыцый юбілейнай пахвалы. Артыкулы Леніна аб Талстым склалі ў барацьбе са спрабамі лібералаў выкарыстаць імя вялікага пісьменніка. У выдатным артыкуле «Паміці Герцана» Ленін пісаў: «Рабочая партыя павінна памянуць Герцана не дзеля абывальскага ўхвалення, а для ўсведамлення сваіх задач, для ўсведамлення сапраўднага гістарычнага месца пісьменніка, які адгаворыў вялікую ролю ў падрыхтоўцы рускай рэвалюцыі». Таварыш Сталін неаднаразова напамінаў, што гісторыю нельга ні пагаршаць, ні паліпшаць. Ён пісаў: «Замоўчванне слабых бакоў і пераўвядчэнне дадатных—характэрныя асаблівасці цяперашніх выкролагаў. Мы не хочам следаваць гэтым звычхам».

Трыццаць год з дня смерці Максіма Багдановіча—дастатковы тэрмін для таго, каб аддаць паэту належнае, правільна вызначыць яго месца ў культурнай спадчыне. Ад нашых юбілейных артыкулаў мы маем права чакаць пачуцця новага.

Аднак, юбілейны артыкулы майскіх нумароў нашых газет некалькі адстаюць ад матэрыялаў, якія прысвечаны Багдановічу ў мінулыя гады. Так, напрыклад, калі пытанне аб творчым метадзе, аб эстэтычных поглядах Багдановіча было паставлена на ўступным артыкуле С. Майхровіча да «Выбраных твораў» М. Багдановіча або праблема—Багдановіч і беларускі фальклор—у артыкуле Л. Сагарова, а вядомы супярэччаны і адхілены паэта ў бок «чыстага мастацтва» ўз'яў у 1940 годзе, дык пераважае большасць аўтараў юбілейных артыкулаў аб М. Багдановічу нібы сарамліва абыходзяць усе супярэччаны ў творчасці паэта. А між тым, Максім Багдановіч настолькі буйны паэт, што ўказанні на яго памылкі і хістанні не пачынаюць значэння яго творчасці. Аб'ектыўная ацэнка, а галоўнае, выразная гісторыка-літаратурная перспектыва ў разуменні Багдановіча—найбольшым шляхам зблізіць з паэтам сучаснага чытача. Многія аўтары артыкулаў, напісаных да трыццацігоддзя з дня смерці Багдановіча, аддаюць дзённую пэўную «юбілейную тэндэнцыю». Проста праз коску з'яўляюцца імёны Багдановіча, Цёткі, Купалы і Коласа крытыкі М. Карпава (артыкул з «Гомельскай праўды»), Міхаліч і Л. Бэндэ (артыкул з «Гродзенскай праўды»). Апошні робіць Багдановіча свядомым рэвалюцыянерам.

Агульным месцам юбілейных артыкулаў аб Багдановічу з'яўляецца тлумачэнне яго свабодалюбых і дэмакратычных перакананняў. Рэвалюцыянасць Багдановіча малюецца як нешта змяненнае, вечнае. Толькі Н. Патроўч у артыкуле, які надрукаваны ў магілёўскай абласной газеце

М. КАЦАР

ПАЭТ І ЯГО КРЫТЫКІ

М. ІВАНОВ

«За радзіму», разглядае творчы шлях Багдановіча ў яго гістарычнай канкрэтнасці, у сувязі з ідэалагічнай барацьбой і літаратурным рухам 1907—1917 гг. Гэта дазваляе аўтару зрабіць правільныя супроцьстаўленні Багдановіча літаратурна паэмаў, якая «аплёвала рэвалюцыю», адзеквалася над ёй, выслалая здрадніцтва, апывала палавую распуству пад выгядам «культу асобы» («Кароткі курс гісторыі ВКП(б)», убацьчы ў закліку: «Не згане сонца!» пераклічку з бурасавінікам рускай рэвалюцыі М. Горькім.

Аднак, Н. Патроўч не ідзе далей канстатацыі адносна аба падабенства твораў Багдановіча з сучаснай яму літаратурай. Ён не ўскрывае і нават не ўпамінае аб матывах супярэччывага адштурхоўвання і прычыннага такога мастака, якім быў Багдановіч, да з'яў сучаснай яму культуры. Такім чынам, не названы зусім сімвалізм Багдановіча. Іншы раз сімвалізм упамінаецца ў сувязі з імем Багдановіча, але падрабязнага разгляду ўплыву сімвалізма на творчасць Багдановіча не даецца (артыкул М. Ларчанкі і Я. Казека).

Так, М. Ларчанка пісаў: «Не разабраўшыся ў складаных абставінах класавай барацьбы ў перыяд рэакцыі, якая наступіла пасля паражэння рэвалюцыі 1905 года, М. Багдановіч у пошуках правільнага шляху іншы раз збіваўся ў бок сімвалізма. Ідэалогія беларускай ліберальнай буржуазіі таксама імкнулася зрабіць уплыў на М. Багдановіча. Але ўплыў сімвалізма і буржуазнага нацыяналізму-лібералізму на творчасць М. Багдановіча быў нявызначым. Паэт цвёрда стаў на пазіцыях народнасці і рэалізма, на якіх стаялі Янка Купала і Якуб Колас».

Сама пастановак пытанія крытыкамі М. Ларчанкам і Я. Казекам аб сімвалізме і Багдановічу зусім заканамерна. Аднак, што дзёцку чытаць такія радкі, як «збіваўся ў бок сімвалізма» або «цвёрда стаў на пазіцыях народнасці і рэалізма, на якіх стаялі Я. Купала і Я. Колас». Гэтыя ацэнкі не адпавядаюць ні гісторыі, ні тэорыі літаратуры. Няма падставы атосамліваць Багдановіча з рэвалюцыяна-дэмакратычнымі пазіцыямі Купалы і Коласа.

С. Майхровіч на ўступным артыкуле да «Выбраных твораў» Багдановіча ўжо год таму назад паставіў пытанне аб узвасаўшых паэта з літаратурным рухам эпохі. Між тым, юбілейны артыкул альбо зусім ухіляюцца ад аналізу, альбо прымытны паказваюць творчы шлях Багдановіча.

Нельга забываць, што да моманту выхаду Багдановіча на арэну літаратурнай дзейнасці яго падсерагалі розныя небяспекі. Нават ліра Надсана была зламана, акорды яе рыдалі ў перапах пазіі пакут (Фёдарав, Чумна, Быкаў). Няма сумненняў ў тым, што гэта пазіі зрабіла хоць і не значны ўплыў на маладога Багдановіча. Плямы гэтай пазіі пакут, не адчай тут, то там мільгаюць у строфах Багдановіча.

М. КАЦАР

АЛЯКСАНДР ПРАКОФ'ЕУ

ВЕРШЫ З КНІГІ „САД“

Я рад паведаміць усім нашым беларускім сябрам, усім тым, хто любіць беларускую паэзію, што праца ленинградскіх паэтаў над анталогіяй паэтаў Беларусі ўвогуле закончана.

Выхад у свет анталогіі мае вялікае культурнае і палітычнае значэнне.

Магу сказаць, што ленинградскія паэты з захапленнем працавалі над перакладамі вершаў паэтаў Беларусі. Праз вершы, якія ўваходзяць у анталогію, рускі чытач убачыць

народ і прыроду Беларусі, адчуе любоў беларускіх паэтаў да свайго роднага краю і народа, і я ўпэўнены, што ўсе гэтыя высокай якасці беларуская паэзія знойдуць гарачы водгук у сэрцах.

Наперадзе нас чакае яшчэ праца над перакладамі беларускай прозы і драматургіі. Ну, што-ж, як гавораць, у добры час!

Аляксандр ПРАКОФ'ЕУ.

1.

У краю бязопавага шума
Я бачыў болей, чым прыдумаў.
Там сустраў і цышыно шышынку,
У рамонку й лотаці дзюўчынку!

Нібы ў васільковай ціхай вуліцы
І сустраў яе я на прагуліцы.
З беленькімі косамі, маладз,
Мо, яна была сястрычкай маю?

Ды, не зразумеўшы яе мовы,
«То-ж няма» — хтось сказаў сурова.
А яна той вуліцы на радасць
Ішла і пела.

Гэта праўда.

Пераклаў Пiмен ПАНЧАНКА.

2. ВЕРАСЕНЬ

Майстар верасень к нам прышумеў
з пазалотай,
Закасаў рукавы і ў той мiг пачалася
робата.

Дзе нi пройдзе па лесе з квачом і
вядзерцам,
Пазалота на лiсцi гарыць і дрыжаць
застасцiца.

Дзе святася павядзе, дзе нi сiа не
шкадуе, нi фарбы.
Вуць глядзi, у рабiны зардзёўся
румянец на твары,

А таму, што уцешна, што верасню даць
даць можна,
А таму, што да сэрца ёй гэты вось
майстар прыгожы,

З пэндальем, з новым вядзерцам, лiста-
дэер і малар, малайчына,
Вось ад гэтай прычмынi і рiдзiца
румянец рабiна.

3.

Кроны ў прадсвятальным заняменнi,
Страпануцца ледзi і зацiшыюць.
Зараз узгуглюцца праменне,
Iх пабудзiць, з iмi падурэе.

А бываюць прыгажэй хвiлiны:
Засмеюцца вольна гай на золку,
Асвятляюць раптам верхавiны,
З кубка неба вылечца вясёлка.

Там пад небам дзiў хапае розных...
Птушкi залатой маёй Расiі
Выбралi сабе для цёплых гнёздаў
Вецеце ў зелянiне, ў самай сiле!

Цэлы дол красой пазасыпаны,
Задрамаў нiбыта цiхі вецер.
У верхавiны дрэў я закаханы,
Усiх чыста дрэў на белым свеце.

4.

Сады, лясы пра бiтвы не забылi,
Яны вайну прайшлi, нiбы салдаты;
Старую хвою мiнаю падбiлi,
Сям'ю асiн знявечылi гранатай.

А побач — зрубчаваныя таполi,
Тут промiнi не святкуюць, дзрод не
свiшча.

Абуглены барэзникi сярод поля
Стаiць, як чорны тын, на павышчi.

I ўсё-ж глядзi: прышла вясна ў траншi,
Каб у вiкi кiцi сумесна з намi,
I расцвiтае ўсё і прыгажэе,
I скрозь зiнкаюць пiснi і шрамы.

Паданнем стануць днi вайны Айчынай,
А там, дзе лёталi колiсь вiхар чорны,
Перад нашчадкаў iснамi вачыма
Свет расцвiце красою неаўторнай.

5.

Вышлi к мору хлопцы—брат у брата!
Мора вiжа пенныя вiнны.
— Цi далёка-ж—кажуць—да
Кранштадта?

— Да Кранштадта? Балiка, малайцы!
Добра крыжыць—ён пауче слова
I адкажа дружай баювай.
Вось ён там, за мглою туркусовой,
За балтыкай хвалей шумовай.
Я чуваў ад бурм аб Кранштадзе,
Ен славету ўсюды на марах,
Вось вiдно: стаiць ён у бушлаце,
У бесказырцы—стужкi ў якарэх!
Ен абвеша бурю да лоску,
Як адзiн, вятры яму свае,
Каб не зняўся з долю матроскай,—
Ен-бы проста выдумаў яе.

Да Пальмiры ворг не прычалiць,—
Ен змок на хвалi палажыў.
Чорны вус расправiўшы,
удалеч

Пазiрае, мора без мяжы!
Пераклаў Макiм ЛУЖАНIН.

ГОСЦІ З ГРУЗІІ

(Прыезд у Маскву тэатра імя Руставелі)

Спектаклем «Начальнік станцыі» ў пачатку тэатра імя Станіславаўскага і Невіраўскага распадаўся гастролі Тбіліскага тэатра імя Руставелі. Спектакль, гораць сустраць маскоўскай тэатральнай грамадскасцю і глядачом, паказаві ідэйны і мастацкі рост выдатнага калектыва.

«Начальнік станцыі» І. Масашвілі—вышэйшая тэатра пасля гістарычных пастаноў партыі аб мастацтве, апаўдае аб гераізме савецкіх патрыятаў, які змагаюцца з нямецкімі захопнікамі на невялікай чыгуначнай станцыі.

Леван Чадуені—пачатковы станцыі (яго з асаблівым удзелам іграе пастаноўшчык спектакля і мастацкі кіраўнік тэатра А. Васадзе) сваімі паводзінамі некалькі гадаў Засланопа па п'есе А. Маўзона. Ва ўчыках абодвух гэтых герояў—сумленнасць, мужнасць, патрыятызм, непідкупнасць, рысы, якія хваляюць сваёй прыдлівасцю, мастацкай пераканаўчасцю. Вылікаму ўражанню ад спектакля са-

дзейнічала ігра артыстаў Г. Давіташвілі (сакратар райкома), Т. Чавчавадзе (Пелагея Несцераўна) і другіх, а таксама афармленне мастака Д. Какабадзе і музыкі А. Тукісі.

Тэатр імя Руставелі паказаві масквічам апрама таго спектаклі «Пераможцы» Б. Чыркова, «Вялікі гасудар» В. Салаўёва, «Хевісбары Гогі» С. Шаншашвілі і «Атэла» В. Шахшпіра.

У гутарцы з нашым карэспандэнтам нар. арт. СССР Акакій Харава сказаў: «Спектаклі «Начальнік станцыі» і «Пераможцы» мы лічым сваім першым адказам на пастановы ЦК ВКП(б) па пытаннях мастацтва і літаратуры.

П'есы «Хевісбары Гогі» і «Вялікі гасудар» з'яўляюцца нашай данай гістарычным тэмам. Спектакль «Атэла» ў некалькіх новым варыянце (пастаноўка Васадзе) дзе магчыма маскоўскаму глядачу меркаваць аб рознастайнасці нашых стылявых прыёмаў, аб асаенні тэатрам лепшых

твораў сусветнай класікі. У вобразе Атэла я імкнусі паказаць не рэўнасць, а трагедыю ашуканага даверу і перадаць дух эпохі вялікага гуманіста—Шахшпіра.

Аб тым, як наш калектыў спраўляецца з пастаўленай задачай, скажа тэатральная Масква, яе кваліфікаваны і радыялы глядач.

Мне толькі хочацца тут падкрэсліць, што наша мастацтва расце, дзякуючы з'яднанасці ўсёх народаў нашай краіны. Мы шмат ездзілі па Украіне, Азербайджану, гастраліравалі ў Маскве, Ленінградзе, кожны раз правяралі сябе, узбагачаліся здабыткамі мастацтва братніх народаў. Мы яшчэ не былі ў Беларусі, якая прыняла на сябе першы ўдар фашыскай Германіі. Вітаючы праз газету «Літаратура і Мастацтва» шырокую грамадскасць Беларусі, я ўпэўнены, што мы яшчэ сустракемся і ўзаемна ўзбагачымся ад гэтага кантакту.

Масква (наш кар.).

„МАЛАДАЯ ГВАРДЫЯ“ НА СЦЭНЕ

Раман А. Фадзеева «Малая гвардыя» і яго ўвасобленне на сцэне натхнілі гераічнымі вобразамі украінскіх камсамоўцаў, барыцтваў Кірава і Кірава, падполля, верных сыноў і дочак Савецкага народа. Мужная барацьба маладагвардзейцаў у дні Вялікай Айчынай вайны ўводзіць у лані легендарных подвігаў савецкіх людзей, подвігаў у імя Радзімы. Выдатныя якасці камсамоўскай моладзі, лепшыя якасці савецкай моладзі, увасоблены ў характарах герояў «Маладой гвардыі», характарах моцных і смелых, паэтычных і перакананых.

У сваім рамане Фадзееў з вялікай праўдай перадае гераічную барацьбу партызанскага падполля на Украіне, барацьбу з нямецкім нашествем. Старонкі рамана напоўнены мноствам паэтычных абгугльненняў; пакідаюць незабытае ўражанне, ён хвалюе сваёй глыбінёй. З'яўляюцца багатай крыніцай пазнання савецкіх людзей, і перш за ўсё наша маладога пакалення, раман Фадзеева натхніў савецкі тэатр на стварэнне твораў, розных па форме і адзіных па сваёй гераіка-патрыятычнай ідэйнай сутнасці.

У Маскоўскім тэатры кіноактара «Маладая гвардыя» паказана ў сцэнарыі і пастаноўцы Сяргея Герасімава.

Маладагвардзейцаў у спектаклі іграюць студэнты маскоўскіх інстытутаў кінематаграфіі і тэатральнага мастацтва. Юнацкі твары, амаль без грамаў, вельмі простыя, стрыманыя інтанацыі і рухі ў нескладаных мізансцэнах, галасы гукаць цiха—амаль шэптам. Мноства карцін крок за крокам паказвае жыццё кіраваўскага падполля. Здаецца, перад глядачом перагортваюцца не толькі старонкі рамана, але старонкі сапраўднага жыцця. Праўдывасць паказу падкрэслена вельмі тонкай і дакладнай перадачай украінскага побыту.

Мацей за ўсё ў спектаклі паказана атмосфера падполля. Прыглушаны размова, стрыманы свет, павольнасць усіх рухаў і ўнутранае напружанне, у якім жывуць героі спектакля — гэтыя гаворыць аб суровасці, аб цяжкасці падпольнай барацьбы. У апошнім, чацвёртым акце спектакля, дзе паказаны допыт маладагвардзейцаў, з метадычнай дакладнасцю рухаюцца салдаты нямецкага канвою. Гэты механічны рух нямецкіх салдат вельмі красамоўна падае вобраз нашася ў спектаклі.

Сцэны нямецкай акупацыі, карціны ўпартай, штодзённай барацьбы з ворагам нараджаюць у спектаклі паучыць вялізную павяг да герояў. Але аднаго гэтага паучыцца недастаткова для спектакля гераічнага. Гордасць, якая вылікалася сілай нашых людзей, павінна быць прымушана загнуць і іншыя паучыць.

І так здарылася ў харчiне, дзе Люба Шаўцова выступае перад немцамі. «Люба-артыстка» спявае і танцуе (студэнтка інстытута кінематаграфіі І. Макарава). Ёсць у яе танцах і песнях, ва ўсё яе паводзінах перад немцамі смеласць і адвага, дэяржкі выклік, задор маладоці, якая не баіцца ніякай рызыкі, ніякай небяспекі. «Ёсць асалада ў бою...» Так, сапраўды асалада з'яўляецца ў паводзінах Любы, перадаючыся глядзельнай залі. Здаецца, над немцамі, Люба вышэй, чым незвычайнаю мужнасцю. Без гэтай сцэны высокае і перажопае паучыць радасці барацьбы не гучала-б у спектаклі так пераканаўча. Тэатр імкнецца да правільнага адлюстравання падзей, настойліва падкрэсліваў прастату формы. Галоўным імкненнем рэжысуры было схваць сваё «я», гаварыць з глядачом мовай дакумента. Але гэта не азначае, што «спектакль натуралістычны, бо ўсе яго дэталі падпарадкаваны адзінай ідэйна-мастацкай задуме, ідэйна-мастацкай гармоніі частак. Вызначаюць эстэтыку гэтага спектакля, трэба гаварыць не аб натуралізме; рэжысёр прачы-

таў раман Фадзеева, беручы з рамана перш за ўсё праўду жыцця і не дакументальным выкладанні.

Спектакль у ленинградскім тэатры імя Ленінскага камсомола па-іншаму вырашае сцэнічнае ўвасобленне рамана. У Ленінградзе раман інсцэніраваны і пастаўлены М. Чажэгамым. Спектакль ідзе ў раме чырвоных сцягаў, якія ўздымаюцца і апускаюцца па баках сцэны, нібы благаслаўляючы маладагвардзейцаў (мастак І. Вусковіч). Вырашэнне вобразаў герояў вызначаецца той прастатой, якая адрашнівае і спектакль Маскоўскага тэатра кіноактара. У гэтым стылі спектакля родніцца з спектаклем, пастаўленым С. Герасімавым. Але ў інсцэніроўцы і пастаноўцы М. Чажэгава ёсць вялікая спецасабліваць.

Саме дарагое ў чалавека — жыццё. «Пражыць яго трэба так, каб не было пакутліва будуча за бізнэмна пражытыя гады. Гэтыя палымныя радкі Нікалая Астроўскага, запісаныя паводле рамана ў дзёнік Улі Громавай, запісаны на шчыце сцэнічнай «кравы» спектакля, з'яўляюцца нібы эпіграфам да яго. Гэты эпіграф злучае гераічны вобраз маладагвардзейцаў з жыццём і барацьбой.

«Партызан ніколі не даражыць сваім асабістым жыццём. Ен ніколі не ставіць сваё жыццё вышэй за шчасце радзімы... І ён ніколі не прадаць і не выдасць таварыша». Гэтыя словы Алега Кашавага, які ён гаворыць сваім таварышам у спектаклі, з'яўляюцца лозунгам вялікай барацьбы і вялікага сямброўства, яны накіроўваюць думку да ўспамінаў. «Няма сузвеш больш святых, чым таварыства... Бывалі і ў другіх землях таварыш, але такіх, як у рускай зямлі, не было такіх таварышоў». Гэтыя словы гоголеўскага Тараса Бульбы гавораць аб лепшых традыцыях нашага народнага характара, аб традыцыях, якія ў нашу эпоху асветлены высокімі ідэаламі рэвалюцыі, загартаваны агнём яе барацьбы, узбагачаны нашай рэалісцэю.

Рэжысёр імкнецца замацаваць у памяці глядача галоўныя думкі рамана — думкі спектакля — не спыняючыся перад прыёмна агітацыйнага плаката.

Але галоўным у спектаклі з'яўляюцца два маналогі Алега — маналогі аб маці: першы раз — у лесе, вяртаючыся дамоў, другі раз — у турме, перад смерцю. «Будзь смелым, Орлік мой... успамінае Алег (арт. Г. Самойлаў) словы сваёй маці І ўспамінае не рукі, турботыны матчыны рукі. І даўна, словы Алега, у якіх вышэйшая сьмяла любю, успрымаюцца, як вялікае абгугльненне. Здаецца, у гэтых маналогях гучаць думкі аб другой маці — аб Маці-Радзіме. Гэта мудрасць і цэло Радзімы было ў руках Ялены Кашавай, мудрасць і патрабавальнасць Радзімы былі ў яе словах. Так думка ішла ад капрытнасці да абгугльнення, прымушаючы бачыць і разумець падзеі, з'явы жыцця ў іх філасофскаму змесе.

Так, «адступленні» ад непасрэдна перадаваемых на сцэне падзей жывіцца павольнасцю у спектаклі вялікую значнасць. Імкненне прысцілі да філасофіі жыцця, устанавіць развіццё лепшых народных традыцый, якія развіваюцца і ўзбагачаюцца ў наш час, вызначае змест галоўных сцэн спектакля. З найбольшай паўнаго і вырашэння сцэны стварае спектакля выявіўся ў маналогях Алега Кашавага; рэжысёр прачытаў твор Фадзеева, беручы з рамана перш за ўсё яго філасофію.

Гасне святло ў глядзельнай залі Маскоўскага тэатра драмы, і высока над сцэнай у вузкім промні пражэктара ўзнікае камсомоўскі значок. Гучыць патэтычная мелодыя (фрагменты з форціянага канцэрта Рахманінава), адчыняецца заслона — і вельзнае чырвоная палотнішча сцяга пераскае паўднёную сцэну. Такі маўклівы і ўрачысты прагол-

да спектакля Маскоўскага тэатра драмы, дзе «Малая гвардыя» ідзе ў інсцэніроўцы і пастаноўцы Н. Ахлопкіна (супастаўляючы Е. Страломскага). Палотнішча схіленага сцягу гаворыць аб сьмерці герояў, аб бесмертнасці іх подвігу. Сцяг уздымаецца, адкрываючы вялікую прастору сцэны, і пачынаецца сцэнічнае дзеянне.

Першы акт спектакля знаёміць нас з усімі дзейнымі асобамі, якія з'яўляюцца ў трыюжных абставінах—эвакуацыя, наступленне немцаў. Як сапраўдны ўдзельнік сцэнічнага дзеяння, як «жывая асоба», сцёг нібы ахінае карціны жыцця, якія паказваюцца на сцэне, падзеі, якія тут адбываюцца. Ен узвясца і трапечыцца ў час народнага гора, калі ўзрываюць шахты, ён беда ішка над зямлёй у момант нямецкага наступу. Ен стаіць высока, спакойна, велічы, калі на сцэне з'яўляюцца будучыя героі, а цяпер яшчэ проста ўсхваляваны падзеямі камсомоўцы; ён ведае іх вялікі лёс. У фінале першага акта мільгаюць у глыбі сцэны агні нямецкіх танкаў, што імчацца проста на гледацоў (мастак В. Рындін). Паніка; гучыць моцны голас Алега (артыст Е. Самойлаў): «Трымайцеся разам!». І чырвоны сцяг схіляецца над людзьмі, якія ствараюць на зважкі Алега моцна з'яднаную групу.

Другі акт—нарадзінае «Маладой гвардыі». Падзеі ўвухліна вядуць да таго, каб у душах маладых камсомоўцаў выясела тан сiа інавісці да ворага і та сiа любіць да пакутнага народа, што вядзе іх на подвiгi. Трэці акт—дзеянне «Маладой гвардыі». Чацвёрты акт—пачуць, пакарненне ськонленых немцамі маладагвардзейцаў. Сцяг у трэцім акце—строні, амаль нерухомы, суровы, як само жыццё, якое вядуць цяпер камсомоўцы. Але ён радасна палымнае ў той дзень, калі камсомоўцы ўпрыгожылі горад чырвонымі сцягамі—у дзень 7-га лістапада.

Сцяг у чацвёртым акце асветлены трагiчным палымнем чырвоных агнёў. Вобраз Алега ў спектаклі поўны паэзіі; радасцю асветлены яго твар у апошніх хвіліны жыцця. Ен гаворыць аб тым, што ён шчаслівы—«шчаслівы, што» не поўзаў, як чарнік. Фінал—і ў глыбі сцэны ўзнікаюць сілуэты маладагвардзейцаў, які сустракаюць смерць. Цемра, музыка, уздыгае і падае чырвонае палотнішча—і вось перад глядачамі на фоне бліскаўчых чырвоных жоўку ўсе героі спектакля, маладагвардзейцы. Яны спыніліся, застылі ў дымчым імклівым руху, які імкнецца наперад. Прыгожы іх адухоўленыя твары, азораныя паучыць адухоўлена шчасця, але апушаны павекі значымых смерцю вачэй. Разумееш, што скончылася цудоўнае жыццё «Маладой гвардыі», але яго зрабасца і бесмертным.

Вельзнае паучыць хваляванні, радасці і гордасці ад таго, што былі і ёсць такія людзі, напайнае сэрцы. Высокі рамантызм увелічыны героў ўсё ў вобразе ўсяго спектакля—і ў яго фінале.

Супастаўленне трох спектакляў «Маладая гвардыя» прымушае думаць аб шматбаковасці індывідуальнасцей у нашым мастацтве. С. Герасімаў імкнецца ў сваім сцэнічным творы адлюстравань жыццё ва ўсёй яго праўдзе, сурова паказваючы на сцэне перш за ўсё факты, падзеі гераічнага Кірава. М. Чажэгаў прымушае глядацоў, адмоўчыя ад падзей, якія паказваюцца на сцэне, рабіць вялікі абгугльненні, ён вядзе да аналогіі, да разваг жыцця. Н. Ахлопкаў узвясца вобразы маладагвардзейцаў. Узвясца падзеі—тэма яго спектакля. Факт, эпічнае адступленне, сімвал—вызначаюць форму і вобраз кожнага з трох спектакляў, якія разглядаюцца ў гэтым артыкуле. Суровы разлім дакумента, эпічная шыршыня, эпічны ахон жыцця і рамантычная адухоўленасць дапаўняюць адно другое, выяўляючы на сцэне веліч нашага жыцця і барацьба.

Ю. ГАЛАШАНКА.

НА ГАЛАВУ ВЫШЭЙ

«Братэрства» Тараса Хадкевіча («Полымя» №№ 2 і 3 за 1947 год) — гэта апавесць аб людзях, якіх у нас Вялікай Айчынай вайны, кажучы словамі аўтара, «яе пакараў самай страшнай карай», аб людзях, якія, трапіўшы ў рукі ворага, былі на поўны час забавлены магчымаці прымаць непасрэдным ўдзел у змаганні на поў бою.

«... Не спіцца, Алеша. Ляжу, а думкі круцяцца... пра адно... Каму, каму, а мне-б толькі і ваяваць, калі-б я быў там, я можа вёў-бы цяпер полк у атаку. А бачыш, як страσανуў мяне лёс, што зрабілася са мной».

Так гаворыць адзін з галоўных герояў апавесці, палонны камандзір Андрэй Глінскі.

«Знешне ён уяўляў сабой чалавека вузлаватага, вострапалачага, — гаворыць аўтар аб Глінскім, — удога да такой ступені, што ніякі голад ужо не мог адбiцца на ім: скура туга абцягвала косці, і яны выдаваліся так, што калі ён рухаўся, дык, здавалася, яны бразгаюць адна аб другую».

Людзі, трапіўшы ў няволю, дарадзеныя да жахлівага фізічнага стану, былі прымушаны вяртацца на варажых прадпрыемствах, каваць зброю супроць сваіх суайчыннікаў, супроць саміх сябе!

Перамачы такое становішча, знайсці выйсце з яго магла толькі цвёрдая і ясная вера. Варта было надацца туге,

упасці ў адчай так, як Ігналя Ваўчюк, і прыходзіла смерць.

Адзіна правільнае выйсце знайшлі Аляксей Адзiнц і Андрэй Глінскі. Яны пайшлі на ўсход. Адзіму з іх, Андрэю Глінскаму, непашанчавала: ён загінуў у дароце, аднак, загінуў гераем, так, як зольны паміраць савецкія людзі — аддаў жыццё за сямброў. Другі — Аляксей Адзiнц — дасягнуў заветнай мэты, дайшоў да Радзімы. Дайшоў і са зброй і ў руках зноў вярнуўся ў логава фашыскага звера, на гэты раз у якасці перажоўцы.

Аповесць «Братэрства» — гэта яшчэ адно шырае мастацкае слова аб сiле высокароднага савецкага патрыятызма і носьбітах яго — савецкіх людзях, выхаваных на перадавых ідэйных свету. Гэта яшчэ адзiн доказ, што «савецкі чалавек, дзе-б ён ні апынуўся, заўсёды на галаву вышэй за ўсё», што ён пакліканы гісторычнай заўсёды і ўсюды быць натхняльнікам і кіраўніком барацьбы супроць змрочных сіл рэакцыі, за свабоду і незалежнасць народаў.

У сваім выступленні на радыё 3 ліпеня 1941 года таварыш Сталін сказаў: «У гэтай вызваленчай вайне мы не будзем адзіночкі». Вайна за свабоду нашай шчырай Радзімы зiлася з барацьбой ішчых народаў за іх незалежнасць, за дэмакратычную свабоду.

Не былі адзіночкі і тыя савецкія людзі, што трапілі ў фашыскаю няволю. Хто з іх высока трымаў галаву і гордае

імя савецкага чалавека — той карыстаўся любоўю лепшых прадстаўнікоў усіх прыгнечаных фашызмам народаў. Лепшая старонкі апавесці «Братэрства» прысвечаны той любі, якую маюць простыя людзі Еўропы да савецкіх людзей, да краіны Саветаў, да яе вялікіх правядоў — Лены і Сталіна.

Пра італьянскага рабочага Рынальды, які быў ініцыятарам першых, няўдалых уцёкаў Адзіна і Глінскага, аўтар гаворыць так: «...Рынальды, выправіўшы іх у дарогу і рызыкуючы для гэтага сабой, быў упэўненым, што ён зрабіў вялікую і справядлівую справу і што ўдзечка, ідучы на ўсход, на радзіму, панесіць з сабой частынку яго ўласных самых лепшых паучыць, які ён меў у адносінах да казачнай краіны волі, створанай Леніным». Знаёмчыся з Рынальды, французскай краўчыкай Жанет, чэхам Яркай, бельгійцам Раулем і славацкім партызанам Зданкам, чытач не сумняваецца ў тым, што гэта жывыя, сапраўдныя людзі, што яны адчуваюць і дзейнічаюць шыра.

Не менш праўдліва і пераканальна Тарас Хадкевіч расказвае аб тым, што савецкія людзі, у дарадзены выпадку Адзiнц і Глінскі, заўсёды ставілі на галаву вышэй за інакраінцаў, былі для іх настойнікамі жыцця і прыкладамі мужнасці і барацьбы за вызваленне.

Чытаючы выдатны твор Фучыка «Рэпартаж з пятлёй на шыі», я спыніўся на такім месцы:

«Марыя выцерла твар, паглядзела трохі здаўлена на прышэльцаў і сказала амаль гумарыстычна:

— Такія прыгожыя хлопцы, — голас

яе раптам узмацнеў, — такія прыгожыя хлопцы... і такія звыры!

Яна ацвіла іх правільна».

Так сказала аб гестапаўцах адна з іхніх ахвiр. Так запісаў у заценках гестапа закатаваны, асуджаны на смерць, выдатны амагар-комуіст.

Гэтае месца ўразіла мяне сілай сваёй мастацкай праўдывасці.

Тарас Хадкевіч пераканаўча малюе вобразы немцаў. Ен ідзе ад жыцця. Немцаў, як тыпаў, у яго апавесці мала. Замалёваны яны вельмі скупа. Аднак, і ад іх у дастатковай меры патыхае смурод фашызма.

«Пасярэдзіне цэха на ўзвышэнні, — піша аўтар, — вылучалася прасторная будка са шкляннымі сценкамі. За шклом стаў стол з тэлефонам, акуртна складаенымі папкамі і паперамі і высокае крэсла, на якім, нібы лунаючы над сталом, над цэхам, над машынамі і людзьмі, узнімаўся постаць чалавека ў белым халатце наверх чорнага гарнітура... Чалавек гаварыў па тэлефону, узнімаў і хадзіў, або спускаўся па лесвіцы ўніз, і тады ў манатонны шум цэха ўрываўся рэзкі з хрыпам і зрываам на высокіх нотах голас, ад якога ўзнікаў валок у плечы, нібы ў чаканні ўдара, і немцы і інакраінцаў».

Гэта вобраз аднаго з прыгнатылікаў. Ен безмянны, амаль зусім безасабовы, аднак, чытач бачыць і чуе яго.

Таксама ўдала паказаны і ўсе ішчыя немцы, — ад рабочага да турэмшчыка. Чытач бачыць іх разам з аўтарам і разам з ім ненавідзіць фашызм. Мэта да-

сягнута простым мастацкім сродкам, — праўдывасцю.

Найбольшым недахопам апавесці з'яўляецца тое, што яна напісана вельмі нурова. Побач з жывымі малюнкамі, паддзенымі з майстэрскай эканоміяй мастацкіх сродкаў, прастай, дакладнай мовай, даволі часта трапляюцца прыкрыя звыш, пераходы ў вустое шматслоўе.

Увесь твор прасікуты шырым паучыцём высокароднага савецкага патрыятызма. За гэта мы любім Адзіна і Глінскага, за гэта мы і ўдзіны аўтару. А ён часамі, як быццам баіцца, што мы не досыць добра зразумелі яго, і пачынае «перакранаць» нас у шырыні сваіх паучыцём шматслоўнымі патэтычнымі адзіленнямі, абважваючы са сваіго непасрэдна галасы на банальныя фразы, на бліягі ўзоры газетнай мовы. Чытаючы такіх месцаў, хочацца сказаць аўтару, што людзі, якіх мы з ім любім, больш уласцівы адчуваць гэта

Максім ЛУЖАНІН

ПЕРАМОГА АКТОРА

...Вось выходзіць бедны Гамлет з яго паветным пытаннем: быць ці не быць...
В. Бялінскі.

На высокім крэсле сядзець Клаўдзіў і Гертруда, светлым убранні, вясёлым тварам прыдворных абкружаюць іх. Кароль гарачае пашышаў прамаву, і вочы ў іх прысутных з увагай сочаць на ім. Толькі-ж чаму раптоўна вліе вяселлю, блекне ўрачэйства каралеўскай прамова? Так бывае, калі нечакана мабгяе хмара на чыстае неба, і яркія колеры пачынаюць лічыць. У гэтым міг чалавек у дорным. Толькі аднаму яму нявесела. Ён стаіць з боку, нерухома, і на першы погляд гэтай постаць здаецца высецанай з мрамору, адной з тых статуяў, якіх так многа пастаўлена для адзінства каралеўскага палаца. Чалавек неадручна глядзіць на сваю маці-каралеву, і вочы адблускаюць у ёй. Ён пераводзіць зірк на свайго дзядзьку-караля, і той губляе ўважлівасць і, надуючы сябе, прабуе жартаваць.

Так упершыню з'яўляецца перад нашым зрокам Гамлет.

Ён стаіць моўчкі, назірае, мяркуе, прабуе знайсці ўтаймаванне сваім думкам. Ён яшчэ не ведае, што яго сям'я быць не вядома вярце здань, якая так падобна да яго бацькі, намештага караля Гамлета. Яму вядома адно: яго выклікалі сюды з прычыны нечаканай смерці караля. Смерць гэтая незразумелая. Яшчэ больш незразумела тое, што маці яго, не паспеўшы атрымаць чаравік, у якіх ішла за труною мужа, не адбывшы тэрміну жалобы, стала жываю роднага дзядзькі прынца Гамлета, новага караля—Клаўдзія.

Падстаў для развагі шмат.

І перш за ўсё за гэтую надзвычайную і бліскую паузу, невымерна цяжкую для выканання, мы павінны быць удзячны таленту Паўла Малчанаву, выдатнага артыста, які зноў прымусяў нас паверыць у існаванне Гамлета, перажыць разам з ім яго трагедыю ў тэатры, што гэтымі думкамі расказаў нам гісторыю аб вешчальных, ці, як часта называе яго Бялінскі, «бедных» прынцы дашкі.

Гэта ўжо другая сустрэча тэатра з Шахспірам. Некалі, калі можна так сказаць, у юнацтве, на пачатку сваёй самастойнай творчай працы, тэатр імя Якуба Коласа паставіў «Сон у летнюю ноч». Прымежак часу—ад пастаноўкі адной з вядомых і вясёлых камедый Шахспіра да складанай трагедыі, адзначанай спецыяльна генай,—прайшоў не маленькі. Сягоннешняя пастаўка абумоўлена таксама пэўнай творчай спеласцю тэатра і ўзроўнем яго майстэрства. У першую чаргу гэта стасуецца да выканаўцаў галоўнай ролі.

Тэатр зрабіў новы крок на шляху вытлумачэння «Гамлета» і ў гэтым яго бесспрэчная заслуга. За многія гады, у якіх «Гамлет» не сыходзіў са сцэны, галоўнага героя паказвалі вяр'ятам, памылкова лічычы, быццам вяр'яцтва ўзвышае вобраз, і шліфаванымі да самагубства мстыкам, і закаханым, і бясцарна нічымнасцю, нараджаным ладом феадалізма, і прэтэндэнтам на каралеўскую ўладу, і расхрыстаным дэкадэнтам пачатку першых гадоў нашых стагоддзяў. Справаца з гэтымі тэатраўмі чыпер не мае ніякага сэнсу, як зусім не цікава весті размову аб тым, каму аддаць перавагу: іспанскаму гідлаю Дон-Кіхоту ці дацкаму юнаку Гамлету, абуранаму ўсім, што ёсць значымага і нясправядлівага ў свеце.

Незразумелы Бялінскі сто год таму назад, перучы ўражаннямі ад іры Малчанава, даў геніяльнае вытлумачэнне трагедыі, у якой выяўлены ўнутраны падставы ўчынкаў і вятаніяў Гамлета, асэнсаваным вобразам яго, як жадна чалавечтва і імкненне да свята і праўды.

Сучасны тэатр, сучасны чытач Шахспіра і сучасны актёр маюць поўнае права кажаць трагедыі сваё ўласнае наваўненне. Кожнага з нас часта вяло ў тэатральным залі жаданне сустрэцца з Гамлетам, з выходзячым са спектакляў, нават з шырока вядомымі імёнамі, даводзілася толькі масуваць аб няспраўджаным надзеж, убачыць ператвораным у вобраз сваё ўўленне аб гэтым героі.

Перамесце думкаю на тры стагоддзі назад, у старым англійскім тэатры «Глобус», дзе, трэба думаць, адбываўся першы паказ трагедыі. Можна з пэўнасцю сцвярджаць, што, апынуўшыся там, мы забавімамі-б, як з кожным маналагам Гамлета малаван бледнасцю укрывае твары прынеў крывы і туглававы асоб у іх высокіх ложах. Гэта не сведчыць, вядома, аб тым, што ў Гамлета ёсць рысы ханя-б

Лаўрэат Сталінскай прэміі, народны артыст БССР А. Ільінскі ў ролі Палонія.

пасіўнай рэвалюцыйнасці. Але веліч Шахспіра ў тым, што ён пісаў да прарыстасці проста. А праз гэтую прарыстасць відаць, што Гамлет, перад усім руйнавальнік асноў старога, хоць ён і не можа супроцьстаяць нічога новага таму, што імкнецца разбурыць. Трагедыя Гамлета — не проста трагедыя асобы, якая праз злычынства страціла бацьку і абавязана помсці. Акт помсты Гамлета значна вышэйшы, ён хоча адпомсціць усюму злычынству, подласці і нясправядлівасці ў свеце, канкрэтным носьбітам якіх з'яўляюцца кароль Клаўдзіў і яго атачэнне. А ўсе аганні і развагі, якія складаюць трагедыю, вынікаюць праз тое, што Гамлет адзі, яму няма на каго абарціцца. Гарацько? — Гэта добры сябра, але ўзровень яго далекі ад узнёслых пабуджэнняў Гамлета. Звычайна, помста каралю, якую кожную хвіліну можа ажыццявіць Гамлет, не даць вынікаў, бо нават сам Гамлет, апыніўшыся на момант каралем, хоць для яго зусім прыдатна такога парадку вярварства, будзе змушаны лічыцца перад абставінамі і плысці за лёсам, пакуль не захлынецца ў душным асяроддзі Палоніяў, Озрыкаў, Розенкранцаў, якіх у кожны момант могуць прадаць сваю шпугу новаму ўладару.

Вось чаму Гамлет, прыкмусяшыся вяр'ятам, прыдумвае страшнейшыя від помсты — не фізічнае, а маральнае знішчэнне сваіх ворагаў, бліскава выкананае ім у так вяданай «Мшышалоўцы».

Вось адкуль і вынікае славутая «Быць ці не быць?». Гамлету з яго кругаглядам зусім зразумела, што ён загіне ў змаганні з абставінамі. Справа ўсё толькі ў тым, які шлях выбраць:

«Што разумей, альбо цярэць удары, Каменні, стрэлы яраснага лёсу, Альбо ўзброіцца на мора крывяў І знішчыць іх змаганнем».

І для нас, сгонішніх гледачоў і актёраў, трагедыя дацкага прынца закаханасца не на схіленні прыдворных Клаўдзія перад Фарцінбрасам, а на ад'ездзе Гамлета ў Англію.

З гэтай сцвярджэння можна і распачаць самую гарачую спрэчку аб тым, што апошнія акты, так сказаць, закружваюць падзеі, высвятляюць адносіны Гамлета да Афеілі, завершаючы яе лёс і лёс другіх дзейных асоб, у тым дзікугадоўнага героя, які зыходзіць смерць у нур'юнай барацьбе з абставінамі і выпадковасцямі.

Тым часам, нельга лічыць развязкай тое, што на працягу некалькіх хвілін гінучы ўсе асноўныя персанажы трагедыі і такім чынам да двух папярэдніх смерчэй дадаюцца яшчэ чатыры. Гэты крывавы фінал і не робіць уражання на гледача, бо ён быў ужо раней узрушаны помстай, адзіна магчымай і адзіна справядлівай для Гамлета. Наадварот, запавет Гамлета Гарацько і яго доўгая перамога над злом уносяць святло, якое пераважае над крывавымі падзеямі.

Мне здаецца, што ў нас ёсць усе падставы імёна такім чынам прыцягчы сягоння геніяльнае стварэнне Шахспіра. Трэба думаць, што Шахспір, падаючы трагедыю ў такім выглядзе, у якім яна дайшла да нас, па-першае, спадчыў даніну часу, а, па-другое, — да гэтага яго змушала выкарыстанне хронік і фактычных матэрыялаў.

Тэатр не абарваў п'есу на яе лагічным завяршэнні, але, як відаць, кіраваўся ў ролі падзеленым вышэй вытлумачэннем. Ці можа механічна заканчваць дзею на гэтым акце? Думаецца, што не. Павінна быць смелая, але ўдаўлівае рыжсёрская работа над перанясеннем і кампанаваннем паспыхных эпізодаў з завяршэння п'есы вышэй. Шахспіраўскі жомуг не павінен распылацца дарма, але выкарыстоўваць яго трэба так, каб асноўная думка не засцілася.

У гэтым кірунку тэатр зрабіў многа. Мы не знойдзем у пастаноўцы надмернага акцэнтавання падзей апошніх двух актаў. Наадварот. Сігна з магільшчыкамі добра падкрэсленае непрыдатнасць самагубства для Гамлета, аб чым думалася яму раней, а захаванне Афеілі выяўляе ўсю глыбіню і чыстату паўцы Гамлета да думчын. Паспыхныя куворы, зробленыя тэатрам, толькі дамагаюць раскрысцю сутнасці п'есы, канцэнтруюць увагу гледача на першарадных адарэннях і падзеях.

Чым-жа радуе нас гэты спектакль? Па-першае, стройнасцю ансамбля. Тут непрыкметны шурпатаці, неадправаванасці, прыкрыя ў сваёй непатрэбнасці дэталі. Ва ўсёй пастаноўцы багна школа і сапраўдны мастацкі густ. Ігра выдатных выканаўцаў нас узрушае і хвалюе, але і выкананне другарадных роліяў стаіць на добрым узроўні тэатральнай культуры.

Тэатр здолеў запойніць шахспіраўскую тканіну дзей і перажываннем, і таму сёння не толькі кожнай рэліжыі, але і кожнага слова ўскрываецца поўна; яны маюць вагу, адчыняюць перад намі тое, з задумі драматурга, чаго да гэтага не ўдалася адчуць ні пры чытанні, ні на спектаклях.

Вось Гамлет і Афеілія. Да гэтых двух вобразаў несупынна цягнуліся многія пакаленні таленавіцейшых актёраў, яны займалі ўвагу выдатнейшых пастваў ад Пушкіна да Блока. Сапраўды, яны з'яўляюцца асяродкам, вакол якога развіваюцца падзеі; іх трагічны лёс пераплечаны паміж сабой шчыльней, чым лёс

усіх іншых персанажаў. Гамлет і Афеілія ўземаю кахаюць адзін другога і ў той-жа час усюсна выдучь адзін аднаго да згубы. Сярод свету няпраўды і злычынства Афеілія — адзіны светлы прамень для Гамлета, але і перад ёю ён не можа скінуць маскі вяр'яцтва, бо пацуюць помсты мацней за пацуюць каханна. Гамлет абражае і адіхнае Афеілію цямінімі размовамі, раіць ёй ісці ў манастыр. Але як-жа інакш можа трымацца ён, за кожным крокам якога сочаць сябры-шпіёны, Палоній і сам кароль. Апрача таго, перад вачыма Гамлета неадступна стаіць вобраз уласнай маці, жанчыны, якая падала такі ганейны прыклад жаночае нявернасці. Ён баіцца каханна, не дазваляе яму блізка падыйсці да сябе, каб і самому не стаць заўчаснай ахвярай, прынамсі да ажыццяўлення помсты. Трымацца Гамлета, апытам забавства ім Палонія руйнуюць куворы розум Афеілі, і яна гіне. У сваю чаргу, смерць Афеілі з'яўляецца ўсюснай прычынай смерці Гамлета, бо кароль атрымавае зручны выпадак наладзіць павяданак Гамлета з Лэртгам, калі атручана шпуга развізвае лёс абодвух герояў.

Гэтыя акаліччаны дазвалялі многім актёрам, у якіх, па выразу А. Блока, не засталося за душой нічога, апрача «бідца здаровым кулаком у хрыпцля грудзі», ператвараць Гамлета «в грустнаго красавіка», прыносячы ідэае наоўненне трагедыі ў ахвяру хоць і моманту, але не асноўнаму ў п'есе матыву каханна.

У выкананні Паўла Малчанава Гамлет паўстае перад намі як чалавек, засмучаны і зразумела, што ён загіне ў змаганні з абставінамі. Справа ўсё толькі ў тым, які шлях выбраць:

«Што разумей, альбо цярэць удары, Каменні, стрэлы яраснага лёсу, Альбо ўзброіцца на мора крывяў І знішчыць іх змаганнем».

І для нас, сгонішніх гледачоў і актёраў, трагедыя дацкага прынца закаханасца не на схіленні прыдворных Клаўдзія перад Фарцінбрасам, а на ад'ездзе Гамлета ў Англію.

Лаўрэат Сталінскай прэміі, народны артыст БССР П. Малчанав у ролі Гамлета.

Задань заклікае да помсты крывей. Гамлет—чалавек асвечаны, ён выхаванец Вітэнбергскага ўніверсітэта, і для яго простае забойства зойбцы важнае вельмі мала: забойца і яго воляны ці не воляны хаўрусцы павінны быць выкрыты і знішчаны пры жыцці. Аднак, адчуваючы сябе ў небяспечным становішчы, бо той, хто атруціў бацьку, не пасаромеецца накіраваць да праішчой і сына, Гамлет не спынаецца помсціць, а выдае сябе вяр'ятам, які не становіць сур'езнай пагрозы для жывога караля, і шукае найбольш пэўных шляхоў да ажыццяўлення задумі. Прыезд актёрскай трупы дае некажане выйсце.

Калі Малчанаву гаворыць:

«У камедый пастаўлю пастку я І замано сумленне караля»,

у гэтым адчуваецца спеласць задумі Гамлета, і ён паўстае цвярозым, думным і непахісным месціцам.

Відовішча, наладжанае вандруючымі актёрамі, але падрыхтаванае Гамлетам, і з'яўляецца самым сапраўдным актам яго помсты. Імёна помсты, а не выкрысця інаватых і не перакананія ў тым, што яны сапраўды інаватых. Ці ёсць сёння каралеўскія жывы ад страху каралеву і караля, які становіцца на мадлітву, просячы даравання грахоў, калі абое яны ўжо знішчаны маральна, перад людзьмі? Яны страцілі спакон, адбываць злучыцца ўлада не дае радасці, значыць Гамлету можна выяжджаць у Англію. Хоць падарожжа гэта і не абіцае добра, але заставацца тут далей небяспечна. Версія аб вяр'яцтве ўжо нікога не пераконвае, і кароль будзе шукаць сродкаў пазбавіцца ад ворага і прэтэндэнта на ўладу.

Малчанав дае гледачу многа хвілін высокага перажывання і хвалівання. Ён дэканала падкрэслівае асноўны матыў трагедыі, тую «неадправеднасць рэачнасці з яго (Гамлета) ідэалам жыцця», якую так трапіна заўважыў і выказаў Бялінскі. Вось чаму мы сгоніны і гаворым аб гэтым добрым спектаклі, як аб перамозе актёра, які вельмі поўна зразумее выліка драматурга і данёс да нас вобраз Гамлета ў яго сапраўднай выстае.

Гамлет — асоба гнучыя, палымная і рашучая, асабліва ў тых выпадках, якія не супярэчаць яго прыроджаным нахілам,

Для перадачы ўсіх гэтых якасцей у Малчанава ёсць выразны і пераканаўчы сродкаў. Але над пералічанымі асаблівасцямі ў Гамлета пераважае розум, і як-бы ні накіравалася яго помста, ён ведае, што адзіна чалавек—не воін, ён надта слабы для таго, каб усталяваць справядлівасць. Вось чаму ў Малчанава словы

«Век зрушыўся з падрубі горш ад усюго, Што я прымушан утрымаць яго», — гусяць трагедыяй не адной асобы, якая гіне ў барацьбе са старым, а цэлай пляядой людзей, якія злажылі галовы пад руінамі аджыўшага свету, на цяжкіх шляхах да новага жыцця.

Мы дазволілі сабе прывесці цытаванае вышэй месца ва ўласным перакладзе, бо з нязграбным і недакладным «век разваліўся, разлазаны лёс, замест падпоры ўзяў мяне прысьце» — пагадзіцца ніж не магчыма.

Выдатным майстрам паказаў сябе Малчанаў і ў пераходзе ад аднаго настрою да другога: ад блазенскіх і кльвіных разоў чалавек, які ўдае сябе / вяр'ятам, да гнечнага і бязлітаснага выкрывання караля, Палонія, сваёй сям'ёй—добрахотных шпіёнаў і, нарэшце, самога сябе.

Усмяшка Гамлета-Малчанава запамінаецца надоўга; у кожным асобным выпадку гэтая усмяшка тоіць у сабе новую нечаканасць. Пад ёй гараць гатовыя сервацы злія кльві і сумная развага, і цвярозе слова, якое вядзе да рашучай учынкаў.

Сапраўдным натхненнем актёра адзінады шмат якія са сцэны спектакля і паміж іх асабліва — гора Гамлета над труною Афеілі. Ён зразумее глыбіню сваёй страті, адчуў віну ў смерці дзядзькі і выплеснуў бясконцы смутак.

Не звяртаючыся да звычайнай манеры «нахваляць і паганіць», хацелася б заўважыць адно. На выкананні ролі Гамлета адчуваецца нейкі, можа і нязначны, налет псеўдарамантычнай актёрскай школы. Гэта выяўляецца ў некаторым злоўжыванні жэстам і ў яго пэўнай аднастайнасці пры выкананні розных па характары маналагаў. У многіх месцах хацелася б бачыць Гамлета больш сіплым і лакачым. Аднак, лічыць гэта сур'езнай заганай нельга, тым больш, што мы маем справу з актёрам, талент якога спалучаны з пацуючымі меры і які не спынаецца ў сваім развіцці і даскадненні.

Родя Афеілі прыстае да яе выканаўцы (М. Бялінскай), як добра пашыта вобразка. Актрыса праводзіць на належным узроўні сцэну вяр'яцтва, толькі мала ўскрывае падтэкс яго, імёна тое, што ў добрым сэрцы Афеілі месцяцца супярэчлівыя пацуюць: любоў да бацькі і брата і каханне да Гамлета, насупар там, што бацька яе—блзнуе, а любімы чалавек незаслужана смеецца з яе. Некалькіх, больш рэзкіх штыроў не стае актрысе для таго, каб вобраз Афеілі быў падатрэсным больш поўна.

Другая справа—Палоній і кароль. Есць сведчанні, што Шызкіні палажыў пачатак таму асэнсаванню вобраза і той манеры выканання, у якой выдатна праводзіць ролі Аляксандр Ільінскі. Мы ўбачым Палонія, як нейкі барометр двара, які чалавек з завадат гнучкаю спіноў і ўменнем прыставацца да абставін. Ва ўсім гэтым А. Ільінскі бясспрэчна мае рацыю і сваёе таленавітаю ірою ставіць Палонія ў шэраг тых персанажаў, якія жыюць з гледзючым і пасля выыходу з залі. Але нам здаецца, што ў далейшай працы над роллю актёру не шкодзіла б падаць аб тым, што Палоній—бацька, які любіць сваю дачку і цяжка перажывае абразлівае станаўленне Гамлета да яе, што ён больш блзнен па неабходнасці, як па прыродзе, бо блзненства, так як і вяр'яцтва Гамлета,—зручны ўбор для прыхоўвання розуму і ўласных думак. Пры такім нападунні ролі будзе больш падкрэслена і сам Гамлет, бо ён набывае сапраўдных ворагаў, моцных і хітрых, а не простых падхалімаў і скамарохаў. Пасля караля Палоній—асноўны вораг Гамлета не толькі як суга, які вельмі лёгка пайшоў слагаваць новаму каралю, але і як узор людской нлпўнасці. Каралева і Палоній—вось падставы таго, што Гамлет зняверыўся ў людзей.

Кароль (Н. Звездачогаў) выглядае крыху спрошчаным. Па задуме аўтара ён не хапае зор з неба, Гамлет кіпч над яго прыствам у суправяджэнні гарматыных салотаў, але ў той-жа час кароль мае і хітраць, і розум, які, у спалучэнні з яго злычыннымі дзеямі, робіць караля першым ворагам Гамлета. Нарэшце, кароль для Гамлета—гэта ўвасабленне ўсё подласці, зла і няпраўды. Вось чаму адмоўны якасці караля павінны паказвацца вельмі тонка, без непатрэбнага падкрэслівання. Гэта таксама чалавек у масцы і маска гэтая—каралеўская годнасць. Чым больш умела носіцца гэта маска, тым агідней роліца яе носіць.

Трэба ўлічваць у сваю чаргу, што чым мацней будучь падатрэсны Палоній і кароль, тым дужэй будзе выглядаць Гамлет, тым іскраней стане яго перамога над ім. А гэта значыць, што і ўвесь спектакль выйграе ў сваім сучасным гучанні.

Можна было-б шмат гаварыць і пра Лэртга (А. Шлэг), і пра каралеву (Я. Радзюльскай), і пра работу ржсюрца (В. Бебутаў), але перад усім хочацца адзначыць калектыў, які стварыў спектакль, што з'яўляецца сапраўдным здарэннем у творчым жыцці беларускага сучаснага тэатра.

Вокладка зборніка вершаў Д. Кавалёва «Далёкія берэгі», ДВБ, 1947 г.

Паседжанне рускай секцыі

14-га чэрвеня ў ДOME друку адбылося паседжанне рускай секцыі Саюза савецкіх пісьмемнікаў БССР, на якім прысутнічаў рускі паэт і перакладчык Сяргей Гардацкі.

На секцыі выступілі з чытаннем сваіх вершаў паэты Д. Кавалёў, К. Цішоў, В. Варно, А. Міхайлаў, В. Бухаўцаў і прэсхаўшныя на нараду з абласцей БССР пачынаючыя пісьмемнікі Каратышэўскі, Дадзімаў і інш.

Пасля чытання выступіў С. Гардацкі, які дэталёва прааналізаваў прачытаныя вершы і даў ім ацэнку.

НОВЫ ТВОР МУЗЫЧНАГА МАСТАЦТВА

(На праслухоўванні і абмеркаванні новага балета беларускага кампазітара В. Залатарова «Князь-возера»)

Мастацкі Совет Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Саюзе Міністраў БССР праслаў і абмеркаваў новы балет беларускага кампазітара В. Залатарова «Князь-возера» (лібрэта М. Клімковіча і А. Смірнова).

Прысутныя кампазітары, дырыжоры, артысты і музыканты далі высокую ацэнку гэтай твору.

Мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага Беларускага тэатра оперы і балета тав. А. Брон адзначыў, што новы твор кампазітара В. Залатарова вызначаецца напеўнасцю, рознастайнасцю рытмаў, майстэрскай палфоніяй, яркай абрысоўкай вобразаў, танцавальнасцю і сімфанічнасцю, што так добра спалучаецца ў новым балете. У творы есць адчуванне роднага беларускага кроя ў яго танцах, так і ў вобразах людзей. Я ўвясміўся з аркестраўскай балета і павінен сказаць, што зроблена яна бліскава. Нам, тэатру, застаецца зрабіць балетны спектакль не ніжэй гэтага добрага музычнага твору.

Крытык М. Модэль гаварыў аб тым, што твор Залатарова па-сапраўднаму хвалюе. Гэты балет,—ноўны не толькі паводле зместу, а і паводле сваёй формы; ён напісаны ў форме харэаграфічнай драмы. «Князь-возера»—твор цэласны і паводле сваёй драматургіі. Развортванне сюжэта адбываецца дволі стройна. У гэтым творы танцавальныя нумары, так званыя дывертисменты, арганічна ўплецены ў музычную драматургію. Не гледзячы на тое, што балет паводле свайго памеру вялікі, але слухаецца ён з асаблівым захапленнем. Гэты твор патрабуе дасканалана аналізу, як з боку музыкантаў, так і з боку тэатраўнаўцаў.

Аўтар лібрэта М. Клімковіч расказаў аб тым, што за аснову сюжэта ўзяты дзве народныя беларускія казкі: першая—«З казкі і прастай дзядзькіне, другая—аб каменным людзі, ці аб народным паданні, што і ў каменных жыве чалавечая душа.

— Яшчэ ў Маскве, — гаворыць далей пісьмемнік,—нарадылася думка аб стварэнні гэтага твору. Яе падтрымалі балетмайстра Вайнонені мой саўтатар Смірноў. У пачатку та напісанне балета ўзяўся малады беларускі кампазітар А. Куламаў, але смерць спыніла яго работу. Тады наша лібрэта трапіла да Залатарова. Ён з ахвотай пачаў працаваць. У музыцы Залатарова адчуваецца подых сапраўднага Беларускай прыроды, народнага прастата.

Музыкантаўца Б. Смольскі адзначае, што кампазітар Залатаров здолеў раскрысць у казкі чалавечы характар, вобразы сапраўдных людзей, выявіўшы ў іх зямныя якасці. Увесь балет прасякнуты адзінай агульнай думкай. «Князь-возера» пабудавана на сімфанічнай музыцы, праз лейтматыўны характарызоўка персанажы яго, танцы вынікаюць з падзей, што разгортваюцца тут. Гэтае адзіства музыкі і сюжэта з'яўляецца вельмі каштоўнай якасцю новага балета Залатарова.

З вялікім захапленнем гаварыла аб балете Залатарова малады дырыжор Т. Каламійцава.

— Тое, што ў гэтым цудоўным творы кампазітара Залатарова ўсё добра, нікім з прысутных не аспрэчваецца. Музыка наогул іншы раз зразумець бывае цяжка, аднак гэты твор даходзіць да слухача, ён будзе лёгка даходзіць і да публікі. У балете сімфанізм бліскава спалучаецца з танцавальнасцю. Манера пісьма Залатарова можа служыць узорам.

Бронзавы барэльеф Суворова для Кобрынскага музея

Відомы разьбар Ленінградскага манетнага двара А. Харытонаў абавязваўся вырабіць для музея Суворова ў Кобрыне бронзавы барэльеф палкаводца. Гэтымі дзямі ў Кобрын на імя дырктара музея тав. Харытонаў праслаў пісьмо, у якім паведамае:

«Свой сіплы падарунак суворавскаму музею я падрыхтаваў. Лепшы разьбар манетнага двара цяпер вырабляюць для вашага музея рад іншых мастацкіх твораў — медальёны з вобразам палчэчыкаў Суворова—Кутузава, Багратыёна і др.

(БЕЛТА)

Рэдактары: Л. АЛЕКСАНДРОўСКАЯ, А. БАГАТЫР'Оў, Г. ГЛЕБАў, П. КАВАЛЕў, ЯКУБ КОЛАС, А. КУЛЯШОў, А. КУЧАР (в. а. адказнага рэдактара), П. ПЕСТРАК, Г. ТАРАН.